II

(Säädökset, joita ei tarvitse julkaista)

KOMISSIO

KOMISSION PÄÄTÖS,

tehty 23 päivänä huhtikuuta 1997,

yrityskeskittymän julistamisesta yhteismarkkinoille ja Euroopan talousalueesta tehdyn sopimuksen toimintaan soveltumattomaksi

(Asia N:o IV/M.754 — Anglo American Corporation / Lonrho)

(Ainoastaan englanninkielinen teksti on todistusvoimainen)

(ETA:n kannalta merkityksellinen teksti)

(98/335/EY)

EUROOPAN YHTEISÖJEN KOMISSIO, joka

ottaa huomioon Euroopan yhteisön perustamissopimuksen,

ottaa huomioon Euroopan talousalueesta tehdyn sopimuksen ja erityisesti sen 57 artiklan,

ottaa huomioon yrityskeskittymien valvonnasta 21 päivänä joulukuuta 1989 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 4064/89 ([1]), sellaisena kuin se on muutettuna Itävallan, Suomen ja Ruotsin liittymisasiakirjalla, ja erityisesti sen 8 artiklan 2 kohdan,

ottaa huomioon 16 päivänä joulukuuta 1996 tehdyn komission päätöksen aloittaa menettely tässä asiassa,

on antanut asianomaisille yrityksille tilaisuuden esittää oman näkökohtansa komission esittämistä huomautuksista,

ottaa huomioon yrityskeskittymiä käsittelevän neuvoa-antavan komitean lausunnon ([2]),

sekä katsoo seuraavaa:

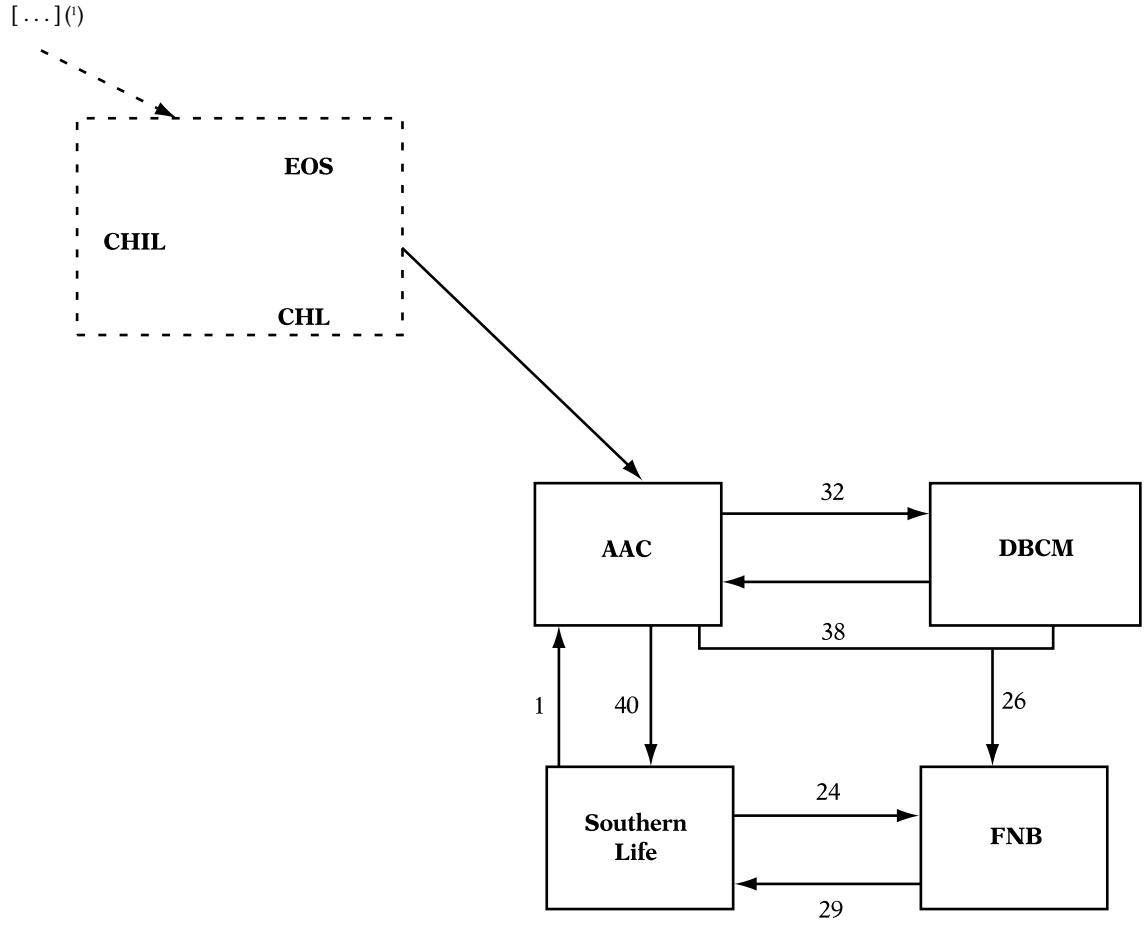
(1) Anglo American Corporation of South Africa Limited, jäljempänä ”AAC”, ilmoitti komissiolle 14 päivänä marraskuuta 1996 hankkineensa 24,98 prosenttia Lonrho plc:n, jäljempänä ”Lonrho”, osakkeista.

([1]) EYVL L 395, 30.12.1989, s. 1; oikaisu: EYVL L 257, 21.9.1990, s. 13.
([2]) EYVL C 155, 20.5.1998, s. 27

(2) Komissio on tutkittuaan ilmoituksen tullut siihen tulokseen, että ilmoitettu toimenpide kuuluu neuvoston asetuksen (ETY) N:o 4064/89; jäljempänä ”sulautuma-asetus”, soveltamisalaan, koska toimenpiteen myötä AAC sai sulautuma-asetuksen 3 artiklan 1 kohdan b alakohdassa tarkoitetun yksinomaisen määräysvallan Lonrhossa. Komissio päätti aloittaa sulautuma-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan c alakohdan mukaisen menettelyn 16 päivänä joulukuuta 1996.

(3) Komissio määräsi 5 päivänä joulukuuta 1996 tehdyllä väliaikaisella päätöksellä väliaikaisia toimenpiteitä lykätäkseen keskittymän toteuttamista sulautuma-asetuksen 7 artiklan 2 kohdan nojalla. Komissio vahvisti väliaikaiset toimenpiteet 7 päivänä helmikuuta 1996 tehdyllä 7 artiklan 2 kohdan mukaisella lopullisella päätöksellä.

I. OSAPUOLET

A. *AAC ja yhtymään kuuluvat yritykset*

A.1. **Anglo American Corporation of South Africa ja De Beers Consolidated Mines Limited**

(4) AAC on eteläafrikkalainen monialayritys, jolla on kaivos-, rahoitus-, kaupan- ja teollisuusalojen toimintaa. AAC:n pääkonttori on Johannesburgissa, ja sen osakkeita noteerataan useissa pörsseissä, mukaan lukien Johannesburgin, Lontoon, Frankfurtin ja Zürichin pörssit. AAC perustettiin ja rekisteröitiin vuonna 1917 Ernest Oppenheimerin aloitteesta, perhe on siitä lähtien osallistunut merkittävästi yrityksen päivittäiseen toimintaan. Samalla lailla Oppenheimerin perhe on osallistunut tämän vuosisadan alusta De Beers Consolidated Mines Limitedin, jäljempänä ”DBCM”, toimintaan. Näiden kahden yrityksen pohjalta on luotu Etelä-Afrikan suurin kaivosalan rahoitusyhtiö.

(1) Tässä julkaistussa päätöksessä on asetuksen (ETY) N:o 4064/89 17 artiklan 2 kohdan nojalla liikesalaisuuksina eräitä tietoja poistettu tai korvattu likimääräisillä arvoilla.

(5) AAC:n ja DBCM:n välillä on huomattavaa ristiinomistusta. AAC:n suurin osakkeenomistaja on DBCM, jonka osuus on 38,4 prosenttia. Vastaavasti AAC on DBCM:n suurin osakkeenomistaja 32,5 prosentin osuudellaan. AAC:n ja DBCM:n hallituksen jäsenet ovat suurelta osin samoja henkilöitä; seitsemän DBCM:n viidestätoista hallituksen jäsenestä on myös AAC:n hallituksessa, ja samat henkilöt ovat molempien yhtiöiden hallituksen puheenjohtajana ja varapuheenjohtajana. Ilmoituksessaan AAC totesi, että toimenpiteen toteuttamista varten AAC:n ja DBCM:n osakeomistus Lonrhossa olisi yhdistettävä.

(6) Muita AAC:n suuria osakkeenomistajia ovat Mutual Life Assurance Society, jäljempänä "SA Mutual", (8,9 prosenttia) ja Standard Bank Nominees (Tvl) (Pty) Limited (7,5 prosenttia). Lisäksi The Southern Life Association Limited, jäljempänä "Southern", omistaa 1,6 prosenttia AAC:n osakkeista. DBCM:n muut suuret osakkeenomistajat ovat pääosin samoja kuin AAC:n osakkeenomistajat. SA Mutual ja Standard Bank Nominees omistavat molemmat 9,4 prosenttia DBCM:n osakkeista. Muut yhtiöt, jotka omistavat yli 5 prosenttia DBCM:n osakkeista, ovat CMB Nominees (Pty) Limited (6,8 prosenttia) ja Debswana Diamond Company (Pty) Limited (5,3 prosenttia), jossa AAC:llä on välillisesti määräysvalta.

(7) AAC:IIä ja DBCM:IIä on sijoituksia erittäin monessa suorassa ja välillisessä tytäryhtiössä, osakkuusyhtiöissä sekä muita sijoituksia kaivosteollisuudessa, rahoitusalalla, kaupassa ja teollisuudessa Etelä-Afrikassa ja maailmanlaajuisesti. Seuraavassa AAC-yhtymää koskevassa arvioinnissa keskitytään kuitenkin tarkastelemaan niitä suhteita, jotka ovat merkityksellisiä arvioitaessa AAC:n tekemää Lonrhon osakkeiden ostoa.

A.2. **Central Holdings Limited, Central Holdings International Limited ja E. Oppenheimer & Son (PTY) Limited**

(8) AAC:n kolmanneksi suurin osakkeenomistaja on Central Holdings Limited, jäljempänä "CHL", jolla on 8 prosenttia osakkeista. CHL:n omistaa kokonaan liberialainen yhtiö Central Holdings International Limited, jäljempänä "CHIL", [. . .]. CHIL on väline [. . .] osakkeiden omistamiseksi. Komissio on yrittänyt selvittää näiden osuuksien luonnetta ja on kuullut, että CHIL:llä on useita erilaisia sijoituksia. Näiden omistusten tarkasta laajuudesta ei kuitenkaan ole annettu yksityiskohtaisia tietoja. CHIL:n hallituksessa on [. . .] jäsentä, joista [. . .] on myös AAC:n hallituksessa.

(9) Komissiolle tekemässään ilmoituksessa AAC on myöntänyt, että "[[. . .] AAC:n ja/tai DBCM:n hallituksen jäsentä] on myös CHL:n, E. Oppenheimer & Son (Pty) Limitedin, jäljempänä 'EOS', [joka on CHIL:n tytäryhtiö] tai muiden Oppenheimerin perheen määräysvallassa olevien yhtiöiden hallituksessa", ja monet AAC:n ja DBCM:n hallitusten jäsenet saavat palkkionsa EOS:ltä, joka joissain tapauksissa perii palkkiot takaisin AAC:ltä ja DBCM:ltä.

(10) Myöhemmin AAC on todennut, että EOS ja CHIL eivät ole Oppenheimerin perheen määräysvallassa eikä "[mainitussa ilmoituksessa] ollut mitään, jolla pyrittiin viittaamaan siihen, että ne olisivat tällaisessa määräysvallassa". Ottaen huomioon osakeomistajuussuhteet, hallituksen jäsenyydet ja Oppenheimerin perheen perinteisen mukanaolon sekä AAC:ssä että DBCM:ssä komissio on useissa CHIL:lle ja Oppenheimerin perheelle osoittamissaan kyselyissä pyrkinyt saamaan täydellisen kuvan Oppenheimerin perheen vaikutusvallasta CHIL:ään, AAC:hen ja DBCM:ään sekä sitä, voiko perhe käyttää ratkaisevaa vaikutusvaltaa kyseisissä yhtiöissä.

(11) Koska useimpiin näistä kysymyksistä ei ole saatu täydellistä vastausta, komissio voi vain päätellä, että mahdollisesti on olemassa muita arvioinnin kannalta merkityksellisiä suhteita ja omistajuuksia. Saatuaan sulautuma-asetuksen 18 artiklan nojalla annetun komission tiedoksiannon AAC on kuitenkin ilmoittanut, että sopimusjärjestelyiden perusteella se voi vaatia CHIL:ää käyttämään äänivaltaansa Lonrhossa AAC:n haluamalla tavalla, joten täydellinen kuva Oppenheimerin perheen omistusosuuksien koko laajuudesta voidaan jättää auki.

A.3. **The Southern Life Association Limited**

(12) Southern on Johannesburgin pörssissä noteerattu henkivakuutusyhtiö. AAC:n vuosikertomuksessa vuodelta 1996 määritellään Southern AAC:n "osakkuusyhtiöksi" (kuten DBCM). Osakkuusyhtiöt on määritelty "pitkäaikaisiksi sijoituksiksi, joissa yhtymä omistaa 20 – 50 prosenttia osakepääomasta ja voi sen vuoksi osallistua niiden rahoitus- ja toimintapolitiikkaa koskevaan päätöksentekoon".

(13) AAC:llä on 40,1 prosentin suora osakkuus Southernissa. AAC nimittää lisäksi Southernin 17 jäsenisen hallituksen puheenjohtajan ja toisen varapuheenjohtajan. Southernin ja AAC:n toimittamien lukujen perusteella AAC:n osakeomistus muodosti selvän enemmistön Southernin yhtiökokouksiin vuosina 1994, 1995 ja 1996 osallistuneiden osakkeenomistajien osakkeiden kokonaismäärästä.

(14) AAC:llä ja DBCM:llä on lisäksi 26,1 prosentin osuus ja useita hallituksen jäseniä (mukaan lukien varapuheenjohtaja) First National Bank Holdings Limitedissä, jolla on 28,9 prosentin suora osakkuus

Southernissa (Southernilla on vastaavasti 24,4 prosentin suora osakkuus First National Bankissa). Kuten Southern myös First National Bank on määritelty AAC:n "osakkuusyhtiöksi". Tämän lisäksi on mainittu ainoastaan yksi Southernin tärkeä osakkeenomistaja, 6 prosenttia omistava First National Nominees (jonka osakkeista suurinta osaa pidetään [. . .] varten), jonka tiedetään toimivan Southernin välikappaleena (nominee company). Tämän vuoksi yli 60 prosenttia Southernin osakkeista on suoraan tai välillisesti yhteydessä AAC:hen.

(15) Edellä esitetystä huolimatta AAC väittää, että se ei voi olla varma, että Southern käyttää äänivaltaansa Lonrhossa AAC:n ehdottamalla tavalla. Komissio ei kuitenkaan voi hyväksyä tätä väitettä. Sen sijaan se päättelee, että AAC voi omistamiensa osakkeiden ja nimittämiensä hallituksen jäsenten vuoksi käyttää ratkaisevaa vaikutusvaltaa Southernissa. Tämän päätelmän perustelut esitetään tarkemmin jäljempänä II jaksossa.

B. *Lonrho*

(16) Lonrho on brittiläinen yhtiö, joka toimii kaivosalalla, maataloudessa, kaupassa ja kiinteistöalalla. Lonrho on sijoittautunut Lontooseen ja listautunut sekä Lontoon että Johannesburgin pörsseihin.

II. **TOIMI**

(17) Toimella AAC ja sen osakkuusyhtiöt hankkivat 24,13 prosenttia Lonrhon osakkeista. Toimi toteutettiin useissa vaiheissa maaliskuun ja marraskuun 1996 välillä, ja se perustui useaan sopimukseen, kuten jäljempänä selvitetään. Koska nämä vaiheet kuitenkin liittyivät toisiinsa, tämän arvioinnin kannalta niitä on syytä käsitellä yhtenä toimena.

A. *Sopimukset*

(18) Ensimmäisessä vaiheessa AAC teki 13 päivänä maaliskuuta 1996 sopimuksen D. Bockin, Lonrhon silloisen toimitusjohtajan ja Laerstate B.V:n, jäljempänä "Laerstate", kanssa, joka on D. Bockin määräysvallassa oleva yhtiö. Tällä sopimuksella AAC tarjoutui ostamaan 45 529 447 Lonrhon osaketta (vastaa 5,81:tä prosenttia) ([1]) ja sai sen vuoksi etuosto-oikeuden 143 478 260:een Laerstatetin omistamaan Lonrhon osakkeeseen (vastaa 18,32:ta prosenttia).

(19) Välivaiheena samoin 13 päivänä maaliskuuta 1996 Swiss Bank Corporation osti kyseiset 45 529 447 osaketta Laerstatelta Warburgin yksikkönsä, jäljempänä "SBCW", kautta. Edelleen 13 päivänä maaliskuuta 1996 AAC ja SBCW tekivät kaikista kyseisistä osakkeista optiosopimuksen. Tämä jälkimmäinen sopimus kuitenkin purettiin ja korvattiin 15 päivänä maaliskuuta 1996 tehdyllä osto- ja myyntioptiosopimuksella, joka koski 44 011 814:ää Lonrhon osaketta (5,62:ta prosenttia). Samanaikaisesti SBCW teki CHIL:n kanssa samanlaisen optiosopimuksen lopuista hankkimistaan Lonrhon osakkeista (1 517 633 eli 0,19 prosenttia). Molemmat optiot toteutettiin 9 päivänä huhtikuuta 1996.

(20) Huhtikuun 12 päivänä 1996 AAC:lle 13 päivänä maaliskuuta 1996 annettu etuosto-oikeus korvattiin AAC:n ja Laerstaten / D. Bockin välisellä kahdella uudella sopimuksella; 143 478 260:tä Lonrhon osaketta koskevalla optiosopimuksella ja täydentävällä sopimuksella, jossa määriteltiin yksityiskohtaisesti optiota koskevat edellytykset. Tämä optio toteutettiin sittemmin 7 päivänä marraskuuta 1996.

(21) Maaliskuun 13 päivänä 1996 tehdystä AAC:n hallituksen päätöksestä ilmenee, miksi SBCW:n kanssa tehty ensimmäinen optiosopimus korvattiin kahdella sopimuksella 15 päivänä maaliskuuta 1996. Päätöksen mukaan AAC:n, CHIL:n ja DBCM:n välillä oli ollut sopimus Lonrhon osakkeiden jakamisesta [. . .] siten, että AAC saisi [. . .] osakkeista, CHIL [. . .] ja DBCM [. . .].

(22) AAC on saatuaan sulautuma-asetuksen 18 artiklan nojalla annetun komission tiedoksiannon kuitenkin ilmoittanut, että tämän sopimuksen perusteella se voi vaatia DBCM:ää ja CHIL:ää käyttämään äänivaltaansa Lonrhossa AAC:n haluamalla tavalla, ja sen vuoksi niiden yhteensä 25,84 prosentin osakeomistus (kaikki sopimusten perusteella ja osakemarkkinoilta hankitut osakkeet yhteensä) olisi yhdistettävä sen arvioimiseksi, seuraako toimesta määräysvallan muuttuminen Lonrhossa.

B. *Aiemmat omistusosuudet ja muut liiketoimet*

(23) AAC osti 1 päivänä huhtikuuta 1996 yhdessä DBCM:n kanssa 12 566 671 Lonrhon osaketta (1,60 prosenttia) ja CHIL 433 329 Lonrhon osaketta (0,06 prosenttia) osakemarkkinoilta. Näiden ostojen yhteismäärä oli 13 000 000 osaketta, ja ne jaettiin samalla tavalla kuin optiosopimusten perusteella ostetut osakkeet.

(24) Ennen edellä kuvailtua keskittymistä AAC omisti Southernin kautta välillisesti 13 132 218 Lonrhon osaketta (1,68 prosenttia) ([2]). Kuten edellä kuvataan, AAC:n mielestä nyt tehtävässä arvioinnissa näitä osakkeita ei olisi yhdistettävä AAC:n, DBCM:n eikä CHIL:n osakkeiden kanssa.

([1]) Lonrhon liikkeelle laskemien osakkeiden kokonaismäärä on 783 183 106 (1.2.1997).

([2]) Southernilla oli 7.2.1997 12 713 718 osaketta eli 1,62 prosenttia.

(25) Komissio ei kuitenkaan voi hyväksyä tätä näkemystä useista syistä. Ensiksi kuten edellä osoitetaan, AAC:n osakeomistus Southernissa (40,1 prosenttia) muodosti selvän enemmistön Southernin yhtiökokouksiin vuosina 1994, 1995 ja 1996 osallistuneiden osakkeenomistajien osakkeiden kokonaismäärästä. Toiseksi AAC on sitoutunut AAC:n ja Laerstaten / D. Bockin välisissä 12 päivänä huhtikuuta 1996 tehdyissä optiosopimuksissa varmistamaan, että [. . .] ([1]). Lopuksi AAC ei ole täydellisesti selvittänyt, miten tämä näkemys on sovitettavissa AAC:n vuosikertomuksessaan esittämään määritelmään Southernista yrityksenä, jonka rahoitus- ja toimintapolitiikkaa koskevaan päätöksentekoon se voi osallistua.

C. ***Päätelmä***

(26) Toimen kautta AAC sai edellä kuvattujen sopimusten perusteella yhdessä CHIL:n ja DBCM:n kanssa yhteensä 189 007 707 Lonrhon osaketta (24,14 prosenttia). Kun otetaan huomioon Southernin jo omistamat osakkeet ja pörssistä hankitut osakkeet, toimen jälkeen AAC voi käyttää määräysvaltaa yhteensä 215 139 925 Lonrhon osakkeeseen (27,47 prosenttia). Kuten edellä mainitaan, on mahdollista, että Oppenheimerin perhe, [. . .] tai CHIL omistaa enemmän osakkeita Lonrhosta: komissio ei pysty ottaen huomioon kysymyksiinsä saamat vaikeaselkoiset vastaukset päättelemään, olisiko kokonaismäärään vielä lisättävä osakkeita vai ei.

(27) Tämän vuoksi komissio päättelee, että ainakin AAC:n, DBCM:n, Southernin ja CHIL:n hallussa olevat Lonrhon osakkeet (27,47 prosenttia) olisi yhdistettävä arvioitaessa, onko AAC todellisuudessa hankkinut yksin tai yhdessä DBCM:n ja CHIL:n kanssa mahdollisuuden käyttää ratkaisevaa vaikutusvaltaa ja sen vuoksi määräysvaltaa Lonrhossa.

III. **KESKITTYMÄ**

(28) AAC väitti ilmoituksessaan, että sen Lonrhosta hankkimat osakkeet eivät muodostaneet keskittymää sulautuma-asetuksen mukaisessa merkityksessä. Tälle väitteelle esitettiin kaksi perustelua. Ensinnäkin AAC väitti, että se ei voi olla varma siitä, että Southern tai CHIL käyttävät äänivaltaansa Lonrhossa jollain tietyllä tavalla. Jälkeenpäin AAC muutti kantaansa ja myöntää nyt voivansa varmistaa, että CHIL käyttää äänivaltaansa AAC:n haluamalla tavalla. Kuten edellä kuvataan, komissio ei myöskään voi hyväksyä AAC:n väitettä Southernin osalta.

(29) AAC:n toinen perustelu pohjautui pääasiassa väitteeseen, että se ei voi vaikuttaa, että CHIL tai Southern käyttävät äänivaltaansa Lonrhossa tietyllä tavalla. Tällä perusteella AAC esitti, että kysymys siitä, aiheutuuko sen hankkimista Lonrhon osakkeista sulautuma-asetuksen mukainen keskittymä, riippuu AAC:n ja DBCM:n yhdistetystä 24,98 prosentin omistusosuudesta Lonrhossa (sisältää kaikki AAC:n ja DBCM:n ilmoituksen tekohetkellä omistamat osakkeet). Vaikka AAC nyt myöntää, että luvun olisi oltava 25,84 prosenttia, se väittää tämän osakkuuden olevan riittämätön, jotta AAC ja sen osakkuusyhtiöt olisivat asemassa, jossa ne voisivat käyttää ratkaisevaa vaikutusvaltaa Lonrhossa.

(30) Kuten edellä esitetään, komissio katsoo, että se, johtaako toimenpide määräysvallan vaihtumiseen Lonrhossa, olisi arvioitava 27,47 prosentin kokonaisomistuksen pohjalta. Kuten jäljempänä osoitetaan, Lonrhon yhtiökokouksissa vuosina 1993 – 1996 tehdyt äänestykset osoittavat, että 27,48 prosentin omistajuus olisi jatkuvasti riittänyt määräämään yli 50 prosenttia annetuista äänistä; tämän vuoksi toimenpide johtaa sulautuma-asetuksen 3 artiklan mukaisen keskittymän syntymiseen.

A. ***”Määrävähemmistön” muodostavan osakkeenomistajan yksinomainen määräysvalta***

(31) Keskittymän käsitteestä annetun komission tiedonannon ([2]) 14 kohdassa määritellään tekijät sen arvioimiseksi, onko kyseessä ”määrävähemmistön” muodostavan osakkeenomistajan yksinomainen määräysvalta. Tiedonannossa todetaan, että määräysvalta syntyy esimerkiksi, jos vähemmistöosakkeenomistaja voi saavuttaa enemmistön yhtiökokouksessa, koska muut osakkeet ovat hajallaan useiden osakkeenomistajien hallussa. Komissio on soveltanut tätä politiikkaa useissa päätöksissä ([3]).

(32) Liitteessä 1 esitetään yhteenveto äänestyskäyttäytymisestä Lonrhon vuosien 1993 – 1996 yhtiökokouksissa, joissa osakeannista päätettiin osakkeenomistajien äänestyksin. Kuten liitteestä 1 ilmenee, 27,47 prosentin osakkuus olisi riittänyt enemmistöön annetuista äänistä kaikissa kokouksissa paitsi

([1]) AAC:n sopimuksiin perustuvat oikeudet yhdessä muiden tekijöiden kanssa tukevat lopullista päätelmää.

([2]) EYVL C 385, 31.12.1994, s. 5

([3]) IV/M.025 — Arjomari-Prioux SA / Wiggins Teape Appleton plc; IV/M.343 — Societe Generale de Belgique / Générale de Banque; IV/M.613 — Jefferson Smurfit Group PLC / Munksjo AB; IV/M.731 — Kvaerner/Trafalgar.

vuoden 1995 yhtiökokouksessa. Liitteestä 1 ilmenee myös, että yhtiökokouksissa käytetty äänivalta on ollut alle 55 prosenttia osakepääomasta lukuun ottamatta kokousta, jossa käsiteltiin kiistanalaista aihetta R.W. Rowlandin nimittämisestä pääjohtajaksi ja jossa äänestykseen osallistui 63 prosenttia osakepääomasta.

(33) AAC on väittänyt, että ainoa luotettava menetelmä osakkeenomistajan vaikutusvallan testaamiseksi on tutustuminen kiistanalaisissa asioissa tehtyihin päätöksiin. AAC:n mielestä äänestyskäyttäytyminen päätettäessä R.W. Rowlandin nimittämisestä Lonrhon pääjohtajaksi onkin sopiva testi sen selvittämiseksi, onko AAC:llä määräysvalta Lonrhossa. Tämän perusteella AAC ei katso sillä olevan määräysvaltaa Lonrhossa.

(34) Äänestämällä tehty päätös olla nimittämättä R.W. Rowlandia Lonrhon pääjohtajaksi on poikkeuksellinen eikä olennainen määräysvallan arvioinnin kannalta, eikä sitä sen vuoksi voida pitää tulevan äänestyskäyttäytymisen kannalta suuntaa-antavana. Tapaus oli poikkeuksellinen kahdesta syystä. Ensiksi päätös ei koskenut kaupallista asiaa, koska R.W. Rowlandista ei olisi tullut hallituksen jäsentä ja pääjohtajuutta voitaisiin paremmin kuvailla kunniatehtäväksi. Toiseksi hallitus oli ensin kannattanut asiaa, mutta päättänyt myöhemmin erotettuaan R.W. Rowlandin hallituksesta suositella, että osakkeenomistajat äänestävät vastoin päätösehdotusta. Hallituksen suosituksesta päätösehdotus hävisi äänestyksessä äänin 29,5 prosenttia puolesta ja 33,4 prosenttia vastaan. Kyseiseen aikaan suurin osakkeenomistaja oli uusi toimitusjohtaja D. Bock, joka omisti 18,6 prosenttia Lonrhon osakkeista. D. Bock oli sopimuksen perusteella velvoitettu käyttämään äänivaltaansa päätösehdotuksen puolesta, mutta riidan jälkeen D. Bock ja Lonrhon hallitus päättivät yksimielisesti suositella osakkeenomistajille äänestämistä päätösehdotusta vastaan. Komission mielestä tämä suositus ja sen jälkeinen äänestystulos ovat osoitus suurimman osakkeenomistajan vaikutusvallasta Lonrhon hallituksessa.

(35) AAC on myös väittänyt, että institutionaalisten sijoittajien omistus Lonrhossa on kasvamassa, ja tämän vuoksi liikkeelle laskettujen osakkeiden edustus yhtiökokouksessa kasvaa. Tästä seuraa, että tulevaisuudessa AAC:n osakeomistuksen oletetaan olevan korkeintaan 50 prosenttia annetuista äänistä. Komission mielestä institutionaalisten sijoittajien osuus on voinut kasvaa kolmena viime vuonna. Toisin kuin AAC väittää, Lonrhon yhtiökokouksessa edustettujen osakkeiden määrässä ei ole selvää suuntausta ([1]). Tämän vuoksi ei voida päätellä, että yhtiökokouksessa edustettuina olevien osakkeiden jakauma muuttuisi lähitulevaisuudessa huomattavasti viime aikojen jakaumasta.

(36) Vastauksessaan, jäljempänä ”vastaus”, 18 artiklan mukaiseen komission tiedonantoon AAC on ilmoittanut lisäksi, että liikkeelle on laskettu vuosina 2004 ja 2006 erääntyviä vaihtovelkakirjalainoja, jotka edustavat 57 590 096 osaketta (7,4:ää prosenttia nykyisestä osakepääomasta). Nämä joukkovelkakirjalainat voivat heikentää AAC:n omistusta entisestään, koska AAC:llä ei ole niistä yhtään. Vaihtohinta on kuitenkin noin 196 p osaketta kohti, kun osakekurssi on tällä hetkellä ainoastaan noin 140 p osaketta kohti. Osakekurssi voi nousta tai olla nousematta tulevaisuudessa, mutta lyhyellä aikavälillä ei näytä todennäköiseltä, että näitä joukkovelkakirjalainoja kannattaisi vaihtaa osakkeiksi. Joka tapauksessa AAC voisi mukauttaa omaa osakeomistustaan vastaavasti ostamalla osakkeita markkinoilta.

(37) Lopuksi AAC on esittänyt, että institutionaalisten sijoittajien, muiden osakkeenomistajien ja talouselämän lehdistön tuella Lonrhon hallitus voisi torjua AAC:n yritykset nimittää enemmistö hallituksen jäsenistä. Todellisuudessa hallituksen asema olisi heikko, jos se haluaisi uhmata AAC:tä, koska sen pitäisi koota erittäin monen osakkeenomistajan tuki ja sen olisi voitava luottaa tuen olevan jatkuvaa. Tätä ei voida pitää itsestään selvänä, koska myös institutionaalisten sijoittajien koostumus voi muuttua varsin dramaattisesti lyhyessä ajassa. Heinäkuun 1996 ja helmikuun 1997 välillä institutionaalisten sijoittajien omistamien yli miljoonan osakkeen osuus laski hiukan, 46,3 prosentista 44,9 prosenttiin. Tärkeämpää on, että institutionaalisten sijoittajien koostumus muuttui merkittävästi. Yhdistyneen kuningaskunnan institutionaalisten sijoittajien osuus laski 30,6 prosentista 17,5 prosenttiin, kun taas Yhdysvaltain institutionaalisten sijoittajien osuus nousi 5,4 prosentista 15,3 prosenttiin osakkeista. Lonrhon hallituksen olisi

([1]) Vuonna 1993 43 prosenttia osakkeista oli edustettuina. Vuonna 1994 tämä laski 37,4 prosenttiin ja 38,3 prosenttiin vuonna 1995. Luku nousi 62,9 prosenttiin vuoden 1995 riitaisassa yhtiökokouksessa, mutta laski 48,9 prosenttiin Gencorin/Lonrhon platinasulautumaa koskevassa ylimääräisessä yhtiökokouksessa vuonna 1995. Vuoden 1996 yhtiökokouksessa se oli 51,5 prosenttia ja vuoden 1996 ylimääräisessä kokouksessa, joka koski Metropole Hotelsin myyntiä, luku nousi 54,9 prosenttiin. Selvää suuntausta ei ole havaittavissa.

otettava huomioon institutionaalisen osakeomistajuuden aikaisempi katoavaisuus aina hakiessaan osakkeenomistajien tukea. Näissä oloissa on selvää, että osakeomistuksen rakenne merkitsee sitä, että hallitus on tosiasiassa riippuvainen AAC:n tuesta. Toisin sanoen AAC olisi osakeomistajuuden pysyvä osatekijä ja takaisi sen vuoksi yhtiölle tietyn strategian ja suunnan.

(38) Edellä esitetyn vuoksi ja komission aiempien päätösten mukaisesti voidaan päätellä, että AAC on hankkinut mahdollisuuden käyttää ratkaisevaa vaikutusvaltaa ja sen vuoksi määräysvaltaa Lonrhossa. Seuraavat kolme tekijää vahvistavat tätä päätelmää:

— *Lonrhon suurten osakkeenomistajien asema:* Lonrhon toiseksi suurin osakkeenomistaja on SA Mutual, jolla on 3,0 prosenttia osakkeista. SA Mutualin suhteen on todettava, että yhtiöllä on 8,9 prosentin osakeomistus AAC:ssä, 9,4 prosentin DBCM:ssä ja 8,5 prosentin Anglo American Platinum Corporation Limitedissä ja sen tytäryhtiöissä, jäljempänä "Amplats". Tämän vuoksi sen ei voida olettaa äänestävän vastoin AAC:n etua.

AAC väittää vastauksensa sivulla 24, 71 kappaleessa, että "tälle käsitykselle ei löydy minkäänlaista tukea eikä perusteita" ja että "SA Mutualin hallitus äänestää jäsentensä etujen mukaisesti, koska nämä ovat vakuutuksenottajia ja muodostavat keskinäisen vakuutusyhtiön, eikä niin kuin AAC haluaa tai odottaa." Komission mielestä kysymys ei ole siitä, äänestäisikö SA Mutual AAC:n haluamalla tavalla, vaan siitä, koituuko SA Mutualille kaupallista etua AAC:n tukemisesta. Tästä todellakin on kysymys, koska AAC:n, DBCM:n ja Amplatsin osakkeenomistajana SA Mutualin kannattaa tukea AAC:n kaupallista politiikkaa Lonrhon suhteen.

Tämän vuoksi SA Mutualin osakeomistuksesta AAC:ssä, DBCM:ssä ja Amplatsissa seuraa yhteinen kaupallinen etu AAC:n ja SA Mutualin välille niiden Lonrhosta omistamien osuuksien suhteen. Tästä seuraa, että SA Mutualin osakeomistuksen vuoksi on vielä epätodennäköisempää, että AAC kärsii tappion tulevien yhtiökokousten äänestyksissä.

— *Teollinen johtajuus:* AAC on ainoa teollisuus- tai kaivosyritys, joka omistaa merkittävän määrän Lonrhon osakkeita.

AAC väittää (vastaus, s. 24, 71 kohta), että "tämä ei ole olennainen tekijä. AAC voi käyttää vaikutusvaltaansa ainoastaan osakeomistuksensa kautta tai hallituksessa olevien edustajiensa kautta".

Komission mielestä AAC voi muodolliselta kannalta katsottuna vaikuttaa Lonrhoon joko osakeomistajuutensa tai hallituksessa olevien edustajiensa kautta. Kuten edellä selvitetään, komissio katsoo mahdollisuuden käyttää ratkaisevaa vaikutusvaltaa osakeomistuksella sinänsä olevan riittävä osoitus ratkaisevasta vaikutusvallasta.

AAC on ainoa teollisuus- tai kaivosyhtiö, joka omistaa merkittävän määrän Lonrhon osakkeita, mikä lisää AAC:n painoarvoa Lonrhossa, koska se lisää AAC:n vaikutusvaltaa hallituksessa. Nimittämällä keskeisiä henkilöitä kuten AAC:n teknisen johtajan T.C.A. Wadesonin Lonrhon hallitukseen AAC:llä on hyvät mahdollisuudet vaikuttaa Lonrhon strategiaan ja johtoon. Tämä pätee erityisesti kaivostoiminnan omaisuuteen. Yksikään institutionaalinen sijoittaja ei ole tällaisessa asemassa. Paremminkin voidaan odottaa institutionaalisten sijoittajien kannattavan hallituksen ehdotuksia, jotka on laadittu yhdessä, Lonrhon hallituksessa olevien erittäin pätevien AAC:n edustajien tuella. Toisin sanoen AAC:n ei tarvitse edes nimittää enemmistöä hallituksen jäsenistä saadakseen suuren vaikutusvallan hallituksen päätöksiin yksinkertaisesti sen vuoksi, että se on ainoa suuri teollisuus- ja kaivosyhtiö.

AAC on lisäksi väittänyt, että "hallituksen on aina toimittava yhtiön ja osakkeiden parhaan edun mukaisesti jo lain perusteella riippumatta merkittävän vähemmistöosakkeenomistajan harjoittamasta painostuksesta, . . ." (vastaus, s. 13, 33 kohta). Kysymys ei kuitenkaan ole siitä, täyttääkö hallitus oikeudelliset velvoitteensa, vaan johtaako AAC:n edustajuus Lonrhon hallituksessa kilpailupolitiikan kannalta kilpailunvastaiseen markkinatilanteeseen. Tässä yhteydessä on huomautettava, että yleisesti ottaen voidaan odottaa kilpailunvastaisesta tilanteesta voivan jopa olla hyötyä Lonrhon osakkeenomistajille (mutta haittaa kuluttajille). Jos AAC käyttää vaikutusvaltaansa hallituksessa, tämä ei sen vuoksi välttämättä merkitse sitä, että hallituksen jäsenet rikkoisivat oikeudellisia velvoitteitaan.

— *Hallituksen jäsenten omistukset:* Lonrhon hallitusten jäsenten, jotka omistavat yhteensä 0,12 prosenttia yhtiön osakkeista, ei odoteta äänestävän vastoin AAC:tä, koska se on suurin osakkeenomistaja. AAC on esittänyt, että "tämä on selvästi väärin. Jokainen Lonrhon hallituksen jäsen, joka omistaa osakkeita yhtiöstä, käyttää äänivaltaansa omien henkilökohtaisten etujensa mukaisesti, mutta ottaa huomioon asemansa ja vastuunsa hallituksen jäsenenä" (vastaus, s. 25, 71 kohta).

Lonrho totesi kuulemisessa 26 päivänä helmikuuta 1997, että Lonrhon hallitus tekee päätöksensä yksimielisesti. Tällaisessa tilanteessa Lonrhon hallitusten jäsenten voidaan olettaa käyttävän äänivaltaansa hallituksen suosittelemalla tavalla. Jos hallitus tekisi päätöksen, joka johtaisi ristiriitaan sen ja AAC:n välillä, jokaisen hallituksen jäsenen olisi pohdittava omaa asemaansa erityisesti AAC:n suhteen. Tällaisessa tilanteissa Lonrhon hallituksen jäsenten ei voi odottaa äänestävän vastoin AAC:tä, suurinta osakkeenomistajaansa.

(39) Lopputulos on, että AAC:n Lonrhon osakkeenomistajien yhtiökokouksessa antamat äänet turvaavat AAC:n mahdollisuuden käyttää ratkaisevaa vaikutusvaltaa Lonrhossa. Edellä kuvatut kolme seikkaa vahvistavat lisäksi AAC:n määräysvaltaa Lonrhossa.

B. ***Ratkaiseva vaikutusvalta Lontoon sääntöjen perusteella***

(40) AAC toteaa vastauksessaan komissiolle, että komissio ei voi tiedoksiannon perusteella muuttaa sulautuma-asetuksen 3 artiklan 3 kohdassa säädettyä keskittymän käsitteen perusmääritelmää. Tämän vuoksi AAC esittää, että kysymystä ratkaisevasta vaikutusvallasta on tutkittava sen asianmukaisessa todellisessa taloudellisessa ja oikeudellisessa yhteydessä (vastaus, s. 12, 29 kohta). Tätä varten AAC tutkii "Lontoon säännöiksi" kutsumaansa taustaa vasten, mitä tarkoitetaan oikeudellisella puitteella, jonka nojalla Yhdistyneen kuningaskunnan pörssiyhtiöitä säädellään. AAC tutkii erityisesti määräysvallan käsitettä Yhdistyneessä kuningaskunnassa noudatettavissa yritysvaltauksia koskevissa säännöissä (UK Take-over Code), hallituksen asemaa ja pörssiyhtiön osakkeenomistajien roolia sekä hallituksen suositusten vaikutusta osakkeenomistajiin.

— *Määräysvallan käsite UK Take-over Coden mukaan:* UK Take-over Codessa määrätään, että jos osakkeenomistaja on hankkinut yli 30 prosenttia pörssiyhtiön osakkeista, sen on tehtävä yhtiöstä yleinen ostotarjous. Nyt käsiteltävässä tapauksessa tätä kynnysarvoa ei ylitetty, ja sen vuoksi yritysvaltausta ei AAC:n mukaan ole tapahtunut.

  Tätä perustelua ei voida hyväksyä, koska 30 prosentin kynnysarvo ei ole olennainen arvioitaessa määräysvaltaa sulautuma-asetuksen nojalla, eikä osakkeenomistajan tarvitse tehdä yhtiöstä yleistä ostotarjousta saadakseen sulautuma-asetuksen mukaisen määräysvallan. Tämän vuoksi UK Take-over Coden 30 prosentin kynnysarvoa ei oteta huomioon.

— *Hallitus:* AAC:n mukaan Lontoon sääntöjen perusteella pörssiyhtiön hallituksen vastuulla on päättää yhtiön strategiasta, johdosta ja hallinnosta.

— *Osakkeenomistajat:* AAC:n mukaan osakkeenomistajilla on ainoastaan rajallista merkitystä päätettäessä yhtiön strategiasta ja johdosta. Osakkeenomistajat kokoontuvat yleensä vain kerran vuodessa, ja kokoontumisen tarkoitus on hoitaa rutiiniasiat kuten vuosikertomuksen ja tilinpäätöksen vastaanottaminen ja hyväksyminen, hallituksen jäsenten valitseminen jne.

— *Hallituksen suositusten vaikutus:* AAC:n mukaan Lontoon sääntöjen yhteydessä hallituksen suosituksilla on paljon vaikutusvaltaa osakkeenomistajiin kaikkien ehdotusten suhteen, ja on erittäin epätavallista, että osakkeenomistajat eivät hyväksy hallituksen tukemaa ehdotusta.

(41) Komissio myöntää, että Lonrhon hallituksella on aiemmin ollut keskeinen asema yhtiön strategiassa ja johdon asettamisessa. Osakkeenomistajien merkitys on rajoittunut yhtiökokouksiin. Näissä kokouksissa osakkeenomistajat ovat aina noudattaneet hallituksen suosituksia. Kuten edellä selvitetään, näin tapahtui vuoden 1995 kiistanalaisessa päätöksessä R.W. Rowlandin nimittämisestä Lonrhon pääjohtajaksi. Viime vuosina suurimmat osakkeenomistajat, joko R.W. Rowland tai D. Bock, ovat itse olleet Lonrhon hallituksen jäseniä ja lisäksi toimineet toimitusjohtajana. Toisin sanoen Lonrhon hallituksen suositukset ovat samalla olleet suurimman osakkeenomistajan suosituksia. Tämän vuoksi voidaan yhtälailla sanoa, että aiemmin Lonrhon osakkeenomistajat ovat aina seuranneet suurinta osakkeenomistajaa.

C. ***Vaikutusvalta Lonrho Platinum Divisionissa, jäljempänä "LPD"***

(42) AAC on väittänyt, että sen osuus Lonrhossa antaa sille "vähän vaikutusvaltaa LPD:ssä joko sen hallituksen jäsenten kautta tai sen [Lonrhosta] omistamien osakkeiden vuoksi". AAC perustaa tämän väitteen pääasiassa siihen tosiseikkaan, että sen mielestä LPD:n hallitus toimii Lonrhosta riippumattomasti. AAC on lisäksi korostanut, että sillä ei ole suunnitelmia LPD:n suhteen.

(43) Vaikka komissio myöntää, että Lonrhon sijoitussalkku sisältää muutakin AAC:n kannalta kiinnostavaa omaisuutta (esimerkiksi kultaa ja hiiltä), sen on vaikea uskoa, että AAC ei olisi halukas yhteensovittamaan LPD:n liiketoimintaa oman platinatoimintansa kanssa. Vaikka oletettaisiin, että AAC:llä ei tällä hetkellä ole suunnitelmia LPD:n suhteen, se ei olisi tämän arvioinnin kannalta merkittävää. Merkittävää on, että Lonrholla on 73 prosentin osuus LPD:stä ja sen vuoksi sulautuma-asetuksen 3 artiklassa tarkoitettu määräysvalta ja että AAC:n, DBCM:n ja CHIL:n hankkimat 24,14 prosenttia Lonrhon osakepääomasta antavat AAC:lle rakenteelliset mahdollisuudet käyttää ratkaisevaa vaikutusvaltaa LPD:ssä.

D. *Päätelmä*

(44) Tämän vuoksi on selvää, että AAC:llä olisi mahdollisuus käyttää ratkaisevaa vaikutusvaltaa Lonrhossa. Kuten edellä selviää, AAC on ylivoimaisesti suurin osakkeenomistaja, joka omistaa 27,47 prosenttia osakkeista, ja sillä odotetaan olevan yli 50 prosenttia äänivallasta yhtiökokouksessa. Lisäksi ei ole odotettavissa, että SA Mutual käyttäisi 3,0 prosentin osakeomistustaan AAC:n etujen vastaisesti, mikä vahvistaa AAC:n asemaa. Kaksi edellä mainittua tekijää lisäävät AAC:n painoarvoa Lonrhossa ja tämän vuoksi vahvistavat AAC:n mahdollisuutta käyttää ratkaisevaa vaikutusvaltaa Lonrhon hallituksessa.

(45) Lopputulos on, että komissio hyväksyy oikeudellisen puitteen, jonka mukaan Yhdistyneen kuningaskunnan pörssiyhtiöissä käytetään määräysvaltaa. Komission mielestä sen analyysi jaksossa ”määrävähemmistönä” olevan osakkeenomistajan yksinään harjoittamasta määräysvallasta vastaa kuitenkin täysin tätä oikeudellista puitetta. Sen vuoksi toimenpiteestä seuraa sulautuma-asetuksen 3 artiklassa tarkoitettu keskittymä.

IV. YHTEISÖNLAAJUINEN ULOTTUVUUS

(46) AAC on ensisijaisesti sijoitus- ja holdingyhtiö ja saa suurimman osan tuloistaan näistä sijoituksista. Tämän vuoksi sillä itsellään ei ole liikevaihtoa eikä kirjanpitoa, josta tällaiset tiedot saataisiin. Tästä huolimatta AAC on nimennyt ilmoituksessaan tiettyjä yrityksiä, joissa sillä on sulautuma-asetuksen 3 artiklassa tarkoitettu määräysvalta ja joiden maailmanlaajuinen liikevaihto ei ylitä 5:tä miljardia ecua eikä yhteisönlaajuinen 250:tä miljoonaa ecua (Anglo American Coal Corporation, Anglo American Industrial Corporation, Anglo American Properties and Elandsrand Gold Mining Company).

(47) Lonrhon tilinpäätös 30 päivänä syyskuuta 1995 päättyneeltä tilivuodelta osoittaa maailmanlaajuiseksi liikevaihdoksi 2,6 miljardia ecua ja Yhdistyneen kuningaskunnan ja Euroopan myynniksi 21,5 miljardia ecua.

(48) Edellä esitettyjen lukujen ja sen perusteella, että sekä AAC että Lonrho eivät saa kahta kolmannesta enempää liikevaihdostaan yhdestä ja samasta jäsenvaltiosta, on toimella päätelty olevan yhteisönlaajuista ulottuvuutta.

V. MERKITYKSELLISET MARKKINAT

A. *Merkitykselliset tuotemarkkinat*

A.1. **Platinaryhmän metallit**

(49) AAC on ilmoittanut toimintansa menevän päällekkäin Lonrhon toiminnan kanssa neljällä alueella eli hiilen, kullan, sokerin ja platinaryhmän metallien alalla. Komissio toteaa, että hiilen alalla toimenpiteeseen ei voida soveltaa sulautuma-asetusta, joten tarvittaessa tätä alaa on arvioitava EHTY:n perustamissopimuksen 66 artiklan nojalla. Samoin komissio toteaa, että kullan ja sokerin tuotannon päällekkäisyydet eivät johda vaikutusalaan kuuluvien markkinoiden syntymiseen, sellaisina kuin ne on määritelty yrityskeskittymien valvonnasta annetussa neuvoston asetuksessa (ETY) N:o 4064/89 säädettyjen ilmoitusten, määräaikojen ja kuulemisten soveltamisesta 21 päivänä joulukuuta 1994 annetun komission asetuksen (EY) N:o 3384/94 ([1]) liitteessä. Tämän vuoksi niitä ei käsitellä jäljempänä.

(50) AAC on määritellyt vaikutusalaan kuuluviksi markkinoiksi tässä asiassa platinaryhmän metallien tuotannon joko primaarilähteistä tai jalostetusta muodosta. Platinaryhmän metalleja sisältäviä malmioita on pääasiassa Etelä-Afrikassa ja Venäjällä; jalostettuja platinaryhmän metalleja saadaan autojen käytetyistä katalysaattoreista, eikä eri lähteistä saatujen metallien välillä ole teknisiä tai fysikaalisia eroja. Komissio käsitteli platinaryhmän metallien markkinoita yksityiskohtaisesti päätöksessään asiassa N:o IV/M.619 — Gencor/Lonrho ([2]).

(51) Platinaryhmän metalleja on kuusi erilaista: platina, palladium, rodium, iridium, rutenium ja osmium. Niitä käytetään monenlaisissa sovelluksissa, joita ovat:

([1]) EYVL L 377, 31.12.1994, s. 1
([2]) EYVL L 11, 14.1.1997, s. 30

— koruteollisuus,
— autojen katalyyttiset muuttajat,
— teollisuuden katalyyttisovellukset yleensä,
— elektroniset laitteet ja osat,
— hammaslääketiede, ja
— sijoitustarkoitukset.

(52) Platinaryhmän metallien maailmanlaajuinen myynti oli noin 2,4 miljardia ecua vuonna 1995. Platina on tärkein (64 prosenttia myynnistä) ja yleisimmin käytetty platinaryhmän metalli (tästä johtuu ryhmän nimi). Palladium, jonka osuus myynnistä on 29 prosenttia, on toiseksi tärkein, ja rodium kolmanneksi tärkein 6 prosentin myyntiosuudella. Kolmen muun platinaryhmän metallin (iridiumin, osmiumin ja ruteniumin) kaupallinen merkitys on vähäisempi, ja niiden osuus kokonaismyynnistä on yhteensä alle yhden prosentin. Niitä käytetään yleisesti seoksissa platinan tai palladiumin kanssa. Lisäksi niillä on jokaisella muutama erityissovellus, jossa niiden käyttöä suositaan niiden fysikaalisten tai kemiallisten erityisominaisuuksien vuoksi.

(53) Seuraavassa taulukossa ([1]) esitetään kolmen tärkeimmän platinaryhmän metallin käyttökohteet vuonna 1996 (tuhansina troyunsseina):

	Platina	Palladium	Rodium
Autojen katalysaattorit	1 820 (37 %)	2 270 (36 %)	405 (87 %)
Teollisuus	1 065 (21 %)		61 (13 %)
Koruteollisuus	1 840 (37 %)		
Sijoitustarkoitukset	235 (5 %)		
Sähköteollisuus		1 310 (21 %)	
Hammaslääketiede		2 120 (34 %)	
Muut		545 (9 %)	
Läntinen kysyntä yhteensä	4 960 (100 %)	6 245 (100 %)	466 (100 %)

Huom. Länsi myi lisäksi noin 180 000 unssia platinaa Kiinaan.

(54) Asiassa N:o IV/M.619 — Gencor/Lonrho komissio päätteli, että platina, palladium, rodium, iridium, rutenium ja osmium muodostivat jokainen omat merkitykselliset tuotemarkkinat. Kuten jäljempänä selitetään, tämä päätelmä pätee myös nyt käsiteltävään asiaan.

A.2. **Platina**

i) Platinan tärkeimmät käyttötarkoitukset

(55) Kuten edellä olevasta taulukosta ilmenee, platinan tärkeimmät käyttöalueet ovat autoteollisuuden katalysaattorit (37 prosenttia), teollisuus (21 prosenttia) ja koruteollisuus (37 prosenttia); loput myydään sijoitustarkoituksiin. Mahdollisuudet korvata platinaa muilla metalleilla ovat rajalliset kaikissa näissä käyttötarkoituksissa.

(56) Platinaan, palladiumiin ja/tai rodiumiin perustuvat *autojen katalysaattorit* on kehitetty poistamaan kolme myrkyllisintä moottoriajoneuvojen päästöistä syntyvää kaasua, joita ovat hiilimonoksidi (CO), typpioksidi (NOx) ja polttamattomat hiilivedyt (HC). Autokatalysaattorien tehtävä on muuttaa nämä vahingolliset kaasut vähemmän vaarallisiksi aineiksi (hiilidioksidiksi, typeksi ja vedeksi).

(57) Platina on näistä kolmesta metallista tehokkain hiilimonoksidin ja hiilivedyn muuttaja; polttoaineen lyijy ja rikki vaikuttavat siihen vähiten, ja se toimii alhaisissa lämpötiloissa hyvin. Se ei kuitenkaan poista tehokkaasti typpioksidia (josta rodium suoriutuu hyvin). Palladium kykenee muuttamaan hiilimonoksidia ja hiilivetyä sekä vähentämään typpioksidia jonkin verran, mutta se saastuu helposti, ja vie aikansa, ennen kuin siitä tulee toimintakykyinen. Tämän vuoksi platina, palladium ja rodium käyttäytyvät eri tavalla katalyyttisessä muuntamisessa, jota autojen katalysaattoreissa tapahtuva vaarallisten aineiden poistaminen edellyttää.

(58) Platinaa, palladiumia ja rodiumia käytetään katalysaattoreissa eri suhteissa ja yhdistelminä. Tärkein syy valita jokin metalli ja sen käyttösuhde ei ole platinaryhmän metallien kustannukset vaan tiettyjen lainsäädännöllisten vaatimusten saavuttamisen edellyttämä katalyyttinen teho. Käyttösuhde vaihtelee eri tekijöiden, kuten moottorin koon, käytetyn polttoaineen (bensiini tai diesel), tavoitellusta tehokkuuden, ajoneuvon painon ja valmistajan suunnittelun ja teknologian mukaan. Markkinoilla on autojen katalysaattoreita, joissa on esimerkiksi platinaa/palladiumia/rodiumia tai platinaa/rodiumia taikka pelkää palladiumia, ja platina,

([1]) Johnson Matthey Platinum 1996 Interim Review.

palladium ja rodiumin ovat rajallisessa määrin toisillaan korvattavia autojen katalysaattoreissa. Toisiaan täydentävien ominaisuuksiensa vuoksi platinaa, palladiumia ja rodiumia käytetään katalysaattoreissa useimmiten yhdessä.

(59) Mietittäessä mahdollisuuksia korvata autojen katalysaattoreissa jokin platinaryhmän metalli toisella on otettava huomioon, että asiat tapahtuvat hitaasti ja usein, monen vuoden viiveellä. Tällaiset muutokset ovat lisäksi kalliita ja edellyttävät huomattavaa tutkimusta, kehitystä ja testausta sen selvittämiseksi, täyttääkö uusi katalysaattori jatkuvasti kiristyvät ympäristövaatimukset. Tämän vuoksi autonvalmistajien muutoskustannukset ylittävät selvästi eri platinaryhmän metallien kustannukset. Tämä rajoittaa entisestään platinaryhmän metallien keskinäistä korvattavuutta katalysaattorisovelluksissa. Kaiken lisäksi on muistettava, että nykyisellä tekniikalla dieselmoottoreissa on käytettävä platinakatalysaattoreita.

(60) Ilmoituksessaan AAC toteaa, että viime aikoina suuntaus on ollut korvata katalysaattoreissa platina palladiumilla. AAC:n mukaan tämä johtuu teknisestä suorituskyvystä eikä hinnasta, koska moottoreiden valmistajat vastaavat yhä tiukempiin päästörajoituksiin (ilmoitus, s. 17). Komission tutkimukset ovat vahvistaneet tätä näkemystä. Suuntausta ei voida pitää todisteena siitä, että platina ja palladium ovat toistensa korvikkeita ja kuuluvat sen vuoksi samoille tuotemarkkinoille, koska platinan korvaaminen palladiumilla johtuu teknisestä kehityksestä eikä hintamuutoksesta. Toisin sanoen suuntaus ei johdu esimerkiksi platinan kallistumisesta 10 prosentilla vaan siitä, että, palladium on osoittautunut kyseisessä katalysaattorissa suorituskyvyltään paremmaksi.

(61) Teknologinen kehitys voi siis vaikuttaa platinaryhmän metallien käyttötapaan autojen katalysaattoreissa. Platinaryhmän metallien välillä ei kuitenkaan tapahdu hintamuutoksista johtuvaa vaihtoa. Vaikka palladiumin käyttö on lisääntynyt, suhteessa platinaan, platinan kysyntä markkinoilla säilyy, koska se on edelleen autojen katalysaattoreiden tärkein aine.

(62) *Teolliset sovellukset.*

Platinaa käytetään laajasti teollisissa sovelluksissa esimerkiksi katalyyttiverkkoina valmistettaessa lannoitteissa käytettävää typpihappoa ja lasiteollisuudessa, jossa käytetään platina-rodiumseoksista valmistettuja laitteita käytettäväksi erittäin syövyttävissä ympäristöissä korkealuokkaisen nestekidenäyttölasin valmistuksessa (jota käytetään tietokoneiden ja televisioiden kuvaruuduissa). Platinaa ei voida korvata tällaisissa teollisissa sovelluksissa.

(63) *Korut.*

Platina on ainoa koruteollisuudessa käytettävä platinaryhmän metalli. Se on myös jalometalleista arvokkain, ja platinakorut ovat kultakoruja kalliimpia. Tämä johtuu korkeammista yksikkökustannuksista, kultaa suuremmasta puhtausasteesta ja platinan kultaa vaikeammasta työstettävyydestä.

(64) Japani hallitsee platinan kysyntää korumarkkinoilla. Vuonna 1995 japanilaiset kuluttajat vastasivat yli 80 prosentista koruteollisuudessa käytettävän platinan maailmanlaajuisesta kysynnästä. Japanin korumarkkinoiden ainutlaatuisilla piirteillä on sen vuoksi keskeinen vaikutus platinan kysyntään ja tätä kautta siihen, voidaanko platinaa merkittävässä määrin korvata nimenomaan kullalla. Kuten jäljempänä selvitetään, Japanin korumarkkinoilla kulta ei ole platinan korvike.

(65) Platinakorujen suosio Japanissa johtuu historiallisista syistä. Ensiksi Japanin kulttuurissa annetaan suuri arvo puhtaudelle: platina vastaa tätä mieltymystä, koska sen puhtausaste on 99,95 prosenttia ja se näyttää melkein valkoiselta. Toiseksi kullan tuonti Japaniin oli usean vuoden ajan (vuoteen 1973 asti) tiukasti valvottua, ja sen vuoksi kehittyi platinakorujen perinne. Lopuksi jenin vahvuus viime vuosina suhteessa Yhdysvaltin dollariin (joina platina aina hinnoitellaan) on tukenut platinan ja muiden jalometallien kuten kullan kysyntää Japanissa.

(66) Komissio on tutkinut vähittäismarkkinoita arvioidakseen platinan nykyistä markkina-asemaa Japanin markkinoilla suhteessa kultaan. Vuonna 1995 Japanissa myytiin 35,2 miljoonaa platinasta, kullasta tai platina-kultaseoksista tehtyä korua. Platinan osuus korujen kappalemäärästä oli 23 prosenttia (mutta osuus arvosta 57 prosenttia) ja kullan osuus kappalemäärästä oli 71 prosenttia (mutta 36 prosenttia arvosta). Loppuosa oli platina-kultaseoksista tehtyjä koruja.

(67) Platinaa käytetään pääasiassa kalliimpiin koruihin eli sellaisiin, jossa on jalokiviä: myynnin arvona mitattuna platinakorujen osuus kivellisistä koruista vuonna 1995 oli 63 prosenttia. Kultakorujen, myös kivellisten, osuus oli ainoastaan 31 prosenttia ja platina/kulta-yhdistelmien osuus 5 prosenttia myynnistä.

(68) Yleisin sormusvalinta Japanissa on ylivoimaisesti platinasormus. Vuonna 1995 98 prosenttia kihlasormuksista, 74 prosenttia vihkisormuksista ja muista sormuksista 66 prosenttia oli tehty platinasta. Eli ainoastaan 2 prosenttia kihlasormuksista oli tehty kullasta tai platina-kultaseoksesta, vihkisormuksista 19 prosenttia oli platinasta ja kullasta ja ainoastaan 5 prosenttia oli kultaa. Platinasormusten ylivoimainen suosio verrattuna kulta- ja platina-kultasormuksiin on pysynyt melko samana viime vuosien aikana, mikä johtuu korujen ostoa Japanissa ohjailevista erityispiirteistä. Sen sijaan muissa koruissa platinaa käytetään vähemmän. Myynnin arvona mitattuna platinakorujen osuus Japanissa vuonna 1994 myydyistä koruista oli 47 prosenttia riipusten, 37 prosenttia kaulakorujen ja 25 prosenttia korvakorujen osalta.

(69) Tämän vuoksi kulta ja platina eivät näytä korvaavan toisiaan korunvalmistuksessa, koska niiden loppukäyttö koruissa on täysin erilainen.

(70) Kulta- ja platinakorujen huomattavat hintaerot Japanin korumarkkinoilla voivat myös olla osoitus siitä, että korumarkkinoilla kulta- ja platinakorut eivät ole suurissa määrin toisiaan korvaavia. Vielä tärkeämpää on, että arvio platinakorujen kysynnän hintajoustosta Japanissa vahvistaa, että platinaan ei kohdistu vakavaa kilpailua muiden metallien taholta.

(71) Platinakorujen kysynnän hintajouston arvioiminen Japanissa edellytti ekonometristä arviointia. Käsiteltävän asian selvittämisen yhteydessä komissio tilasi tutkimuksen platinan hintaan vaikuttavista tekijöistä vuosina 1975–1995 (katso jäljempänä), ja tutkimuksessa arvioitiin platinakorujen kysynnän hintajouston Japanissa olevan –0,6 eli joustamaton (itseisarvo alle 1) ([1]).

(72) Alhainen hintajousto viittaa vähäiseen korvattavuuteen. Edellä esitettyjen tietojen perusteella voidaan päätellä, että platinakorujen kysyntään Japanin markkinoilla ei kohdistu vahvaa kilpailua muiden jalometallien taholta. Kuten edellä esitetystä ilmenee, tämä vastaa täysin platinan ja kullan markkina-asemaa Japanin korumarkkinoilla.

(73) *Kysyntä sijoitustarkoituksessa.*

Platinaa myydään (pääasiassa Japanissa) yksityishenkilöille ja yhtiöille sellaisenaan, esimerkiksi platinaharkkoina, ja tällainen sijoituskysyntä voi olla luonteeltaan keinottelevaa. Platinalla ei kuitenkaan ole samanlaista asemaa kuin kullalla, jota historian kuluessa on käytetty maksuvälineenä. Sen vuoksi platinan kysyntä sijoitustarkoituksiin heijastaa taustalla olevaa platinan käyttöä autojen katalysaattoreissa, teollisuudessa ja koruissa, koska nämä käyttötarkoitukset antavat platinalle sen arvon. Lisäksi ei ole todisteita siitä, että varastoihin kertyneet platinaharkot ja -kolikot joskus palaavat platinamarkkinoille. Tämä esitetään Johnson Mattheyn julkaisussa "Platinum 1995 Interim Review" ja "Platinum 1996 Interim Review", joista ilmenee sijoituskysynnän muuttuneen ainoastaan kerran (vuonna 1986) ja silloinkin ainoastaan yhden harkkotyypin osalta.

(74) *Päätelmä.*

Platinalle ei ole todellista korviketta sen pääsovelluksissa, joita ovat autojen katalysaattorit, teolliset prosessit ja korut. Tämä päätelmä vahvistuu tarkasteltaessa platinan hintaan vaikuttavia tekijöitä.

ii) Platinan hintaan vaikuttavat tekijät

(75) Komissio katsoo, että platinan käyttöä koruissa, autojen katalysaattoreissa ja teollisuudessa ohjailevilla kysynnän ja tarjonnan lainalaisuuksilla on ratkaiseva vaikutus platinan hintaan. Nämä lainalaisuudet määräävät metallin hinnan eri aikoina, eivät keinottelun kaltaiset tekijät.

(76) *Metals Analysis Outlook-lehteen perustuvat havainnot.*

Määrittääkseen hintoihin vaikuttavat olennaiset kysyntä- ja tarjontatekijät komissio selvitti tärkeimpiä hintoihin vuosina 1990–1995 vaikuttaneita tekijöitä tutustumalla Metals Analysis Outlook-lehden numeroihin, joissa ennustetaan markkinoiden kehitystä aina neljännesvuosittain. Näiden asiakirjojen mukaan tärkeimmät tekijät ovat:

— ennusteet Etelä-Afrikan tuotannosta, kaivosten laajentaminen tai sulkeminen,

— kierrätetyn platinan määrä,

— Almazin Venäjän valtion puolesta myymä määrä, nikkelin tuotantoon ja varastojen suuruuteen perustuva ennuste,

— autojen katalysaattoreita ja autoteollisuuden sovelluksia varten varatut määrät,

— korujen kysyntä Japanissa, maan taloudellinen tilanne sekä jenin ja dollarin välinen kurssi, ja

— jo tuotannossa olevat määrät.

(77) Edellä luetellut tekijät osoittavat, että platinan hintaa ohjaavat sen kysynnän ja tarjonnan lainalaisuudet.

(78) *Komission tutkimus platinan hintavaihteluun vaikuttavista tekijöistä.*

Komission tutkimuksen tarkoitus oli mahdollisuuksien mukaan selvittää tärkeimmät platinan hintoja ohjaavat tekijät. Tutkimuksen tärkeimmät päätelmät ovat:

([1]) Tämä tarkoittaa, että jos hinta nousee esimerkiksi 10 prosenttia, kysyntä laskee alle 10 prosenttia. Tämän vuoksi myyntitulojen kokonaismäärä tässä tilanteessa nousee huolimatta myynnin määrällisestä vähenemisestä.

a) Platinan hinta korreloi tilastollisesti kullan hinnan kanssa lyhyellä aikavälillä, vaikka ei välttämättä pitkällä aikavälillä (jäljempänä ilmenee, että suhde on näennäinen), mutta platinan hintaa ohjaavat myös platinateollisuuden kysynnän ja tarjonnan lainalaisuudet.

b) Ei ole mahdollista määrittää merkitsevää suhdetta platinan hinnan ja tärkeimpien makrotaloudellisten mittareiden välillä eikä kullan hinnan ja tärkeimpien makrotaloudellisten mittareiden välillä (inflaatio, korkokannat, valuuttakurssit ja taloudellinen kasvu).

c) Platinan futuurimarkkinat toimivat ensisijaisesti termiinimarkkinoina eikä niillä yleensä esiinny runsaasti keinottelua. Tämän vuoksi kysynnän ja tarjonnan perusperiaatteiden vaikutus hintoihin on ratkaiseva pitkällä aikavälillä.

d) Platinan kysynnästä puuttuu hintajousto (katso iii jakso jäljempänä).

e) Vaikka platinamarkkinat ovat pienemmät ja epävakaammat kuin kultamarkkinat, ylenmääräisestä keinottelusta. ei ole todisteita. Toisin kuin kultaa, platinaa on varastossa enimmilläänkin rajallinen määrä kausittaisten, kysyntähuippujen tyydyttämiseksi.

(79) Tutkimus vahvistaa siten, että platinamarkkinat eivät ole erityisen spekulatiiviset ja että kysynnän ja tarjonnan lainalaisuudet ovat tärkeitä platinan hinnalle.

(80) *Platinan, kullan, rodiumin ja palladiumin hintakorrelaatiot ovat näennäisiä.*

Vaikka jalometallien kuten kullan ja platinan hintojen välillä vallitsee voimakas yhteys, suuri korrelaatio ei sinänsä todista kausaalisuhteesta. Itse asiassa hintatietoja koskevat taloudelliset sarjat ovat yleensä muuttuvia (eli ne seuraavat tiettyjä kehityssuuntia) ja sen vuoksi automaattisesti korreloivia. Tämän vuoksi komissio päätti laatia perusteellisemman analyysin platinan, kullan, rodiumin ja palladiumin hintakorrelaatioista.

(81) Komissio laati kointegraatioanalyysin platinan, rodiumin ja palladiumin sekä kullan ja hopean hintasarjoista. Kointegraatioanalyysi on ekonometrinen menetelmä, jonka avulla voidaan testata, vallitseeko kahden tai useamman aikasarjan välillä järjestelmällinen tasapainotila (tai pitkän aikavälin suhde). Analyysin tulokset eivät osoita tällaisen tasapainotilan (tai pitkän aikavälin suhteen) vallitsevan platinan, rodiumin, palladiumin, kullan, hopean tai näiden metallien alaryhmien hintojen välillä. Metallien hintojen ekonometrinen analyysi osoittaa, että platinan, rodiumin, palladiumin, kullan ja hopean hinnoilla on taipumus pitkällä aikavälillä vaihdella toisistaan riippumatta, mikä vahvistaa näkemystä, että platina, rodium, palladium, hopea ja kulta muodostavat kukin erilliset tuotemarkkinat.

(82) *Päätelmä.*

Platinan hintaan vaikuttavien tekijöiden analysointi osoittaa, että pitkällä aikavälillä platinan hintaan vaikuttavat sen kysyntää ja tarjontaa koskevat lainalaisuudet kuten kysyntä autojen katalysaattoreita, teollisia prosesseja ja koruteollisuutta varten. Jalometallien kuten kullan spekulatiiviset hintavaihtelut voivat vaikuttaa platinan hintaan lyhyellä aikavälillä, mutta muiden jalometallien hinnat eivät määrää platinan hintaa pitkällä aikavälillä.

iii) Platinan kysynnässä ei ole hintajoustoa

(83) Teollisia prosesseja ja autojen katalysaattoreita koskeva platinan kysynnän osa on joustamatonta eli jouston itseisarvo on luultavasti hyvin alhainen, koska periaatteessa platinalle ei ole korvikkeita näissä käyttötarkoituksissa, vaikka hinta nousisi hiukan mutta silti merkittävästi. Edellä mainitussa tutkimuksessa ilmeni, että korujen kysyntä Japanin markkinoilla on joustamatonta jouston ollessa −0,6. Koska vuonna 1995 autojen katalysaattoreiden ja teollisten prosessien osuus oli noin 55 prosenttia markkinoista ja Japanin korumarkkinoiden osuus on noin 30 prosenttia, tämä tarkoittaa, että 85 prosentilla platinan maailmanmarkkinoista hintajousto on erittäin alhainen. Loput 15 prosenttia kysynnästä menee Japanin ulkopuolisille korumarkkinoille (5 prosenttia) ja sijoituksiin (10 prosenttia). Kysyntä Japanin ulkopuolisilla korumarkkinoilla on todennäköisesti joustamatonta, koska platinakorut ovat erityinen, kalliin markkinasektorin tuote. Lisäksi sijoitustar-

koituksista syntyvän kysynnän vaikutus yleiseen hintajoustoon on rajallinen. Kaiken kaikkiaan voidaan todeta, että kokonaismarkkinoilla vallitsee joustamaton kysyntä (jouston itseisarvo on pienempi kuin yksi).

(84) Jos hintajouston itseisarvo on pienempi kuin yksi, se viittaa siihen, että kysynnän ristijousto suhteessa muihin metalleihin on vieläkin pienempi eli muiden metallien kilpailuvaikutus ei ole kovin suuri. Sen vuoksi joustamaton kysyntä osoittaa, että platinamarkkinat ovat erilliset merkitykselliset tuotemarkkinat.

(85) Platinan kysyntä on selvästikin joustamatonta ainoastaan tämänhetkisen hintavaihtelun rajoissa. Tämä tarkoittaa sitä, että esimerkiksi 10 prosentin muutos hintatasossa olisi mahdollinen ilman, että siitä seuraisi merkittävää korvaavien hyödykkeiden käyttöä. Komissio ei kuitenkaan sulje pois mahdollisuutta, että platinaa alettaisiin huomattavassa määrin korvata muilla metalleilla tietyn viiveen jälkeen, jos hintanousu olisi esimerkiksi 100 prosenttia tai enemmän. Tällainen ilmiö tapahtui rodiumin kohdalla sen hinnan noustessa 300 Yhdysvaltain dollarista 7 000 dollariin unssilta 1990-luvun alussa. Hinnan noustua yli 2 000 prosenttia rodiumin ostajat aloittivat kehitystyön tarkoituksenaan löytää korvikkeita. Tämän seurauksena monet rodiumin käyttötarkoitukset hävisivät. Tällaiset äärimmäiset hintanousut eivät kuitenkaan ole sopiva tapa määrittää merkitykselliset tuotemarkkinat.

iv) Päätelmä

(86) Ilmoituksessaan AAC esittää, että viimeaikainen suuntaus on ollut korvata platina palladiumilla tietyissä autojen katalysaattorijärjestelmissä, että platina voidaan korvata muilla jalometalleilla koruteollisuudessa ja että sijoitustarkoituksissa se kilpailee kaikkien muiden sijoitusmuotojen kanssa. Komissio tunnustaa nämä seikat. Edellä esitetyn tarkastelun perusteella komissio päättelee kuitenkin, että nämä seikat eivät yhdessäkään ole riittävän merkittäviä osoittamaan, että esimerkiksi platina, kulta ja palladium kuuluisivat samoille tuotemarkkinoille. Komissio pitäytyy asiassa N:o IV/M.619 — Gencor/Lonrho tekemässään päätelmässä, että platina muodostaa kullasta ja palladiumista erilliset merkitykselliset tuotemarkkinat.

A.3. **Palladium**

(87) Palladiumia käytetään pääasiassa teollisuudessa. Ainoastaan 4 prosenttia (200 000 unssia) palladiumin vuotuisesta kysynnästä käytetään koruteollisuudessa seoksena platinan kanssa tai kullan valkaisuaineena, koska se ei aiheuta herkistymistä. Platinaa ei nimenomaan voi korvata palladiumilla koruteollisuudessa.

(88) Palladiumia käytetään laajalti autojen katalysaattoreissa ja teollisena katalyyttina öljynjalostus- ja kemianteollisuudessa, esimerkiksi pienentämään platinan ja rodiumin hävikkiä muutettaessa ammoniakkia typpihapoksi. Palladium on myös tärkeä elektronisten osien strateginen raaka-aine erityisesti palladiumia sisältävissä osissa, jotka tunnetaan nimellä monikerroksiset keraamisesti eristetyt kondensaattorit. Tällaisia osia käytetään runsaasti elektroniikka- ja telelaitteissa. Esimerkiksi yhdessä matkapuhelimessa on noin 100 monikerroksista keraamisesti eristettyä kondensaattoria.

(89) Palladiumia saadaan samasta malmiosta kuin platinaa, ja sitä tuottavat samat yhtiöt, mutta tuotantoprosessi on erilainen.

(90) Kuten edellä platinan yhteydessä kävi ilmi, palladiumin hinnat vaihtelevat muiden platinaryhmän metallien tai kullan ja hopean hinnoista riippumatta (V.A.2 jakson ii kohta). Tämän vuoksi komissio päättelee, että palladium muodostaa erilliset merkitykselliset tuotemarkkinat.

A.4. **Rodium**

(91) Rodiumia käytetään pääasiassa autoteollisuudessa. Sitä saadaan samasta malmiosta kuin platinaa, ja sitä tuottavat samat yhtiöt, mutta tuotantoprosessi on erilainen. Kuten edellä platinan yhteydessä kävi ilmi, rodiumin hinnat vaihtelevat riippumatta muiden platinaryhmän metallien tai kullan ja hopean hinnoista (V.A.2 jakson ii kohta). Rodiumille ei ole korvikkeita (V.A.2 jakson i kohta). Tästä syystä hintajousto on nykyisen hintavaihtelun rajoissa lähellä nollaa. Tämän vuoksi komissio päättelee, että rodium muodostaa erilliset merkitykselliset tuotemarkkinat.

A.5. **Rutenium, iridium ja osmium**

(92) Kolmen muun platinaryhmän metallin (iridiumin, osmiumin ja ruteniumin) kaupallinen merkitys on vähäinen, ja niitä käytetään yleisesti seoksissa platinan tai palladiumin kanssa.

(93) Näille metalleille ei ole korvikkeita, ja julkisten hintatietojen perusteella niiden hinnat näyttävät kehittyvän muista metalleista riippumatta. Tämän vuoksi näyttää siltä, että niillä on kaikilla omat erilliset merkitykselliset tuotemarkkinansa.

B. ***Merkitykselliset maantieteelliset tuotemarkkinat***

(94) Platinaryhmän metallit ovat lajiesineitä, niiden kuljettaminen on helppoa, ne jalostetaan samaan puhtausasteeseen kaikkialla maailmassa ja kaupan käyminen niillä on helppoa ilman tullitariffeista aiheutuvia esteitä. Asiassa N:o IV/M.619 — Gencor/Lonrho platinaryhmän metallien markkinat todettiin maailmanlaajuisiksi. Tämä päätelmä pätee myös nyt tutkittavassa asiassa.

B.1. **Platina ja palladium**

(95) Platinaa ja palladiumia myydään maailmanlaajuisesti joko pitkäaikaisten sopimusten perusteella tai metallipörsseissä. Pitkäaikaisten sopimusten perusteella ostetun platinan ja palladiumin hinnat on sidottu hintaindeksiin, ja niistä päätetään yleensä kuukausittain toimituskuukautta edeltävien päivittäisten pörssihintojen, keskiarvon perusteella. Hinnat ilmaistaan Yhdysvaltain dollareina bruttotroyunssia kohden.

(96) Platinan ja palladiumin tärkeimmät metallipörssit ovat London Platinum and Palladium Market (LPPM), New York Mercantile Exchange (NYMEX) ja Tokyo Commodity Exchange for Industry (TOCOM). Sekä platinalle että palladiumille on määritelty tarkat muotoa, painoa, puhtautta ja merkintöjä koskevat eritelmät, joita kummankin metallin on vastattava, jotta sillä voidaan käydä kauppaa metallipörssissä. Tuottajien on saatava tunnustus ”hyväksyttyinä” toimittajina tai valmistajina, ennen kuin niiden tuotteilla voidaan käydä kauppaa pörssissä. Joukko tuottajia on hyväksytty tällaisen sopimuksen perusteella.

(97) LPPM-pörssi on näistä kolmesta ainoa avistapörssi; NYMEX- ja TOCOM-pörssit, joista NYMEX on tärkeämpi, ovat molemmat futuuripörssejä. Nämä metallipörssit toimivat kuitenkin osana platinan ja palladiumin samoja yhdentyneitä maailmanmarkkinoita. Kauppiaat toimivat yleisesti samanaikaisesti kaikissa kolmessa pörssissä käymällä esimerkiksi LPPM:n avistamarkkinoilla kauppaa varsinaisesta toimituksesta ja varmistamalla asemiaan New Yorkin futuurimarkkinoilla.

(98) Metallipörssit ovat todellisuudessa toisiinsa liittyneitä. Tämän vuoksi sekä platinalla että palladiumilla on maailmanlaajuiset maantieteelliset markkinat, joilla vallitsee Yhdysvaltain dollareina troyunssia kohden ilmaistu maailmanlaajuinen markkinahinta. Ilmoituksensa mukaan AAC on samaa mieltä siitä, että platinan ja palladiumin markkinat ovat aidosti maailmanlaajuiset. AAC on toimittanut tietoja toimituksistaan Eurooppaan, mutta myöntää, että koska platinaryhmän metallit ovat lajiesineitä, ei ole varmaa, että Eurooppaan toimitettu metalli todella käytetään siellä.

B.2. **Rodium, iridium, osmium ja rutenium**

(99) Rodiumin, iridiumin, osmiumin ja ruteniumin markkinat eivät ole yhtä kehittyneet. Niillä käydään kuitenkin julkisesti ilmoitettuihin ja Yhdysvaltain dollareihin troyunssia kohden ilmaistuihin hintoihin perustuvaa kauppaa. Maailmanlaajuisen kaupan ja markkinahinnan määräytymisen vuoksi rodiumin, iridiumin, osmiumin ja ruteniumin merkitykselliset markkinat ovat maailmanlaajuiset. Ilmoituksensa mukaan AAC on samaa mieltä siitä, että rodiumin markkinat ovat aidosti maailmanlaajuiset, mutta sen tiedot iridiumista, osmiumista ja ruteniumista eivät ole riittäviä tähän kysymykseen vastaamiseksi.

VI. SOVELTUVUUS YHTEISMARKHINOILLE JA ETA-SOPIMUKSEN TOIMINTAAN

(100) Komission päätelmä on, että toimi luo määräävät asemat platinan ja rodiumin markkinoille. Palladiumin suhteen vaikuttaa, että markkinoita hallitsee venäläinen tuottaja eikä nyt käsiteltävä toimi vaikuta sen asemaan. Iridiumin ja ruteniumin markkinoilla ei tapahdu määräävän aseman syntymistä eikä vahvistumista. Osmiumin suhteen osapuolilla ei ole päällekkäisyyksiä, koska Lonrho ei tuota kyseistä metallia. Tämän vuoksi jäljempänä arvioidaan ainoastaan platinan ja rodiumin markkinoita.

A. *Platinaryhmän metallien lähteet*

Platinaryhmän primaaristen metallien nykyiset ja mahdolliset esiintymät ja kaivokset

(101) Platinaryhmän metallit esiintyvät luonnossa samassa malmiossa. Ne ovat lisäksi yleensä samoissa keskittymissä rautametallien (raudan, nikkelin, kuparin, kromin ja koboltin) kanssa. Metallien keskinäinen suhde malmioissa vaihtelee maantieteellisesti alueittain. Esimerkiksi Etelä-Afrikassa platinaryhmän metallien malmioissa on enemmän platinaa kuin muilla alueilla. Venäjällä malmioissa taas on pääasiassa palladiumia, minkä vuoksi Venäjä tuottaa suurimman osan maailman palladiumista.

(102) Platinaryhmän metalleja louhitaan pääasiassa kahdella alueella, Etelä-Afrikassa Bushveldin malmikerrostumassa ja Venäjällä Norilskin kerrostumasta Pohjois-Siperiassa. Bushveldin malmikerrostuma Etelä-Afrikassa on ainoa tärkeä alue, jossa kerrostumia louhitaan ainoastaan platinaryhmän metallien vuoksi. Norilskin kerrostumassa Pohjois-Siperiassa platinaryhmän metalleja tuotetaan nikkelin sivutuotteena. Pieniä platinaryhmän metallien esiintymiä löytyy monesta maasta, mutta useimmiten ei ole taloudellisesti kannattavaa louhia malmiota. Bushveldin malmikerrostuman ja

Norilskin kerrostuman jälkeen tärkeimmät louhittavat kerrostumat löytyvät Itä-Siperiasta, Yhdysvalloista (Stillwater) ja Kanadasta (Inco). European Minerals Yearbookin virallisten varantotietojen mukaan Bushveldin malmikerrostuman osuus koko maailman platinaryhmän metalleista on noin 89 prosenttia ja Venäjän osuus on noin 10 prosenttia, ja se syntyy nikkelin louhinnan sivutuotteena.

Uudet kaivoshankkeet

(103) Kahden australialaisen yrityksen, Delta Goldin ja BHP:n omistama Hartleyn kaivos Zimbabwessa on ainoa todennäköinen platinaryhmän metallien uusi lähde. Määrällisesti tämän kaivoksen merkitys jää vähäiseksi platinaryhmän metallien markkinoilla.

Platinaryhmän metallien kierrätys

(104) Kierrätyksellä odotetaan olevan ainoastaan vähäistä merkitystä markkinoilla lähitulevaisuudessa. Kierrätys tapahtuu kahdella tavalla:

a) *Suljettu kierto:* Kun platinaryhmän metalleja käytetään katalyytteinä teollisuudessa, niitä on puhdistettava tietyn käyttöajan jälkeen likaantumisen vuoksi. Metalli jalostetaan käyttäjän laskuun, ja sen omistajuussuhde ei muutu kierrätyksen vuoksi. Prosessissa esiintyy jonkin verran hävikkejä (noin 2 prosenttia). Ainoastaan näiden vähäisten määrien korvaamisella on vaikutusta markkinoihin.

b) *Talteenotto romusta:* Autojen katalysaattorit ovat ylivoimaisesti tärkein romun lähde. Johnson Mattheyn arvion mukaan viime vuosina otettiin talteen seuraavat määrät (troyunsseina ilmoitettuna):

	1994	1995	1996
Platina	310 000	335 000	370 000
Palladium	105 000	115 000	135 000
Rodium	36 000	39 000	47 000

Vuonna 1996 talteen otetun platinan osuus on noin 8 palladiumin 2 ja rodiumin 10 prosenttia kyseisen vuoden kokonaistoimituksista.

Talteen otetun platinaryhmän metallien määrä on noussut viimeisenä 20 vuotena, mutta absoluuttinen määrä kokonaismäärään verrattuna on jäänyt pieneksi huolimatta siitä, että monissa maissa on otettu käyttöön ympäristölainsäädäntöä. Jopa vuonna 1996 autojen katalysaattoreista kerätyn platinan, palladiumin ja rodiumin määrä oli keskimäärin ainoastaan 13 prosenttia autojen katalysaattoreihin käytettyjen platinaryhmän metallien bruttomäärästä. Suhde oli noin 20 prosenttia Pohjois-Amerikassa ja Japanissa, joissa ympäristönsuojelulainsäädäntö on ollut voimassa pitempään.

Vähäiseen kierrätykseen on useita syitä: käytettyjä autoja ei usein romuteta, vaan ne viedään muualle (Afrikkaan ja Itä-Eurooppaan Euroopan talousalueelta, Meksikoon Yhdysvalloista). On arvioitu, että vienti on vähentänyt käytettyjen katalysaattoreiden saatavuutta Euroopassa 50 prosentilla. Autohajottamot eivät ota katalysaattoreita talteen, ja autot sekä niiden katalysaattorit kestävät pitempään kuin alunperin suunniteltiin. Talteenottoprosessi on lisäksi pitkä ja kallis. Pitkä sen vuoksi, että voi kestää kuukausia, ennen kuin autohajottamolta saatu katalysaattori muutetaan platinanryhmän metalleiksi; kallis, koska on luotava keräysjärjestelmät, ja sulatus- ja jalometallien jalostuskapasiteetti edellyttää pääomainvestointeja. Tästä seuraa, että kierrättäjille koituva taloudellinen hyöty on rajallinen, ja koska myös primaarituottajat jalostavat käytettyjä katalysaattoreita eli nostavat niiden hintaa, on kyseenalaista, kuinka kauan itsenäiset kierrättäjät jatkavat toimintaansa.

Näistä seikoista huolimatta teollisuuden lähteet arvioivat, että pitemmän ajan kuluessa kierrätettyjen platinaryhmän metallien osuus voi olla kaksi kolmannesta autojen katalysaattoreiden kokonaiskysynnästä. Tällainen taso voi olla saavutettavissa ottaen huomioon jatkuvasti tiukentuvan ympäristölainsäädännön ja tuottajien vastuun tuotteistaan niiden koko elinkaaren ajan. Pohjois-Amerikassa saavutettujen kokemusten perusteella tämä tuskin tapahtuu seuraavan viiden vuoden kuluessa.

Päätelmä

(105) Edellä esitetyn perusteella platinaryhmän primaarisia metalleja saadaan jatkossakin pääasiassa Etelä-Afrikan ja Venäjän tunnetuista varannoista, ja katalysaattoreiden kierrätyksestä saadut platinaryhmän metallit muodostavat vain pienen ylimääräisen lähteen. Tilanteen ei odoteta muuttuvan lähitulevaisuudessa.

B. ***Platina***

Osapuolten markkina-asema

(106) AAC:llä on suora tai välillinen määräysvalta Anglo American Platinum Corporation Limitedissä ja sen seuraavissa osakkuusyhtiöissä: Rustenburg Platinum Holdings Limitedissä, jäljempänä "Rusplats", Potgietersrust Platinums Limitedissä, jäljempänä "PP Rust", ja Lebowa Platinum Mines Limitedissä, jäljempänä "Lebowa". Nämä neljä yritystä tunnetaan yhdessä nimellä Amplats. AAC:llä ja DBCM:llä on suoraan hallussaan 43,6 prosenttia

Anglo American Platinum Corporation Limitedin osakkeista ja välillisesti noin 1,5 prosenttia. Anglo American Platinum Corporation Limitedin muut tärkeimmät osakkeenomistajat ovat Standard Bank Nominees (Tvl) (Pty) Limited ja SA Mutual, jotka ovat myös AAC:n ja DBCM:n merkittäviä osakkeenomistajia.

(107) Lonrho omistaa 73 prosenttia Western Platinum Limitedin ja Eastern Platinum Limitedin osakkeista; yritykset muodostavat yhdessä LPD:n. Impala Platinum Holdings Limited (Implats) omistaa loput. Vuonna 1995 Amplatsin ja LPD:n yhteenlaskettu markkinaosuus oli 47 prosenttia primaariplatinasta ja 44 prosenttia, jos otetaan mukaan kierrätys (ks. liitteet II ja III).

(108) AAC:llä on lisäksi osakkeita kahdessa platinaryhmän metalliteollisuuden neljässä suurimmassa jalostusyrityksessä eli Yhdistyneessä kuningaskunnassa sijaitsevassa Johnson Mattheyssä ja Yhdysvalloissa sijaitsevassa Engelhardissa. Molemmat yritykset ovat valmistajia eli ne joko muuttavat puhtaita platinaryhmän metalleja muiksi tuotteiksi kuten autojen katalysaattoreiksi tai katalyyttiverkoiksi, tai myyvät niitä edelleen taikka käyvät niillä kauppaa jalokiviteollisuuden kaltaisten jalostavien asiakkaiden puolesta.

Nykyiset kilpailijat

(109) Amplats/LPD:n kilpailijoita ovat tällä hetkellä pääasiassa Gencor tytäryhtiönsä Implatsin kautta ja Venäjän hallitus Venäjän talousministeriön kautta (jäljempänä ”venäläinen tuottaja”) ([1]).

(110) Amplats on johtava tuottaja, josta seuraava on Implats. Viime vuosikymmenen aikana kilpailusta platinateollisuudessa ovat huolehtineet lähinnä LPD ja venäläinen tuottaja. Vuosina 1985–1996 markkinat lähes kaksinkertaistuivat 2,8 miljoonasta 5,2 miljoonaan unssiin. Venäjä lisäsi markkinaosuuttaan 8 prosentista noin 21 prosenttiin ja LPD [alle 5 prosenttia] [5–10 prosenttia]. Amplatsin ja Implatsin markkinaosuudet laskivat vastaavasti. LPD:n ja venäläisen tuottajan laajentuminen ovat pääsyy siihen, miksi reaalihinnat ovat pysyneet suunnilleen vuoden 1985 tasolla. Platinan hintakehitys ja markkinaosuuksien muutokset kasvavilla markkinoilla ovat osoitus siitä, että viime vuosikymmenen aikana kilpailusta platinamarkkinoilla ovat huolehtineet lähinnä LPD ja venäläiset.

(111) Venäjä on tällä hetkellä huomattava platinan toimittaja saaden sitä pääasiassa nikkelin sivutuotteena Norilskin nikkelikaivoksesta. Puuttuvien investointien ja valtavien ympäristöongelmien vuoksi kaivos on kuitenkin huonossa kunnossa. On arvioitu, että ympäristöongelmien poistaminen voi vaatia yli miljardi Yhdysvaltain dollaria. Yleisesti tiedetään, että tuotanto on laskenut sitten 1980-luvun loppupuolen, ja viime vuosina on myyty varastoja eikä tuotantoa. On arvioitu, että noin 50 prosenttia Venäjän myynnistä (noin 600 000 unssia vuodessa eli yli 10 prosenttia vuotuisista toimituksista) toimitetaan tällä hetkellä varastoista (ks. Platinum 1996, Johnson Matthey). Teollisuudessa uskotaan, että venäläisten on lopetettava varastojensa myynti vuoden, parin kuluessa. Venäjän myynnin lasku tulevaisuudessa vähentää venäläisen tuottajan merkitystä markkinavoimana platinamarkkinoilla. Vain kolme Etelä-Afrikan tuottajaa ja Amplats/LPD voivat täyttää venäläisen tuottajan jättämän aukon.

(112) Norilskin kaivoksessa ei ole tällä hetkellä käynnissä uusia investointeja, mutta kaivos on osa Venäjän hallituksen yksityistämisohjelmaa. Johnson Mattheyn mukaan (Platinum 1996) osakkeiden huutokaupan voitti venäläinen pankki Uneximbank, joka sai hallituksen 35 prosentin osakkuuden (ja 51 prosenttia äänivallasta) vuonna 1995. Uneximbankin yritykset tehdä muutoksia johdossa kohtasivat kuitenkin voimakasta vastarintaa ja niitä ratkottiin Moskovan välimiesoikeudessa. Samaan aikaan Venäjän parlamentin alahuone duuma, jossa kommunistit ovat suurin yksittäinen ryhmä, perusti erityiskomitean selvittämään valtionyritysten yksityistämistä, ja tutkimukset koskevat myös Norilskia. Johnson Mattheyn mukaan ”tuotannon säilyttämiseksi pitkällä aikavälillä tarvitaan huomattavia investointeja korvaavien malmivarojen kehittämiseksi ja prosessointilaitteiden parantamiseksi”. (Platinum 1996, s. 18). Norilskin johtoon ja omistukseen liittyviä asioita ei ole toistaiseksi selvitetty. Tässä yhteydessä on tärkeää muistaa, että vaikka investointeja tehtäisiinkin lähitulevaisuudessa, kestäisi useita vuosia ennen kuin ne vaikuttaisivat markkinoihin, koska kaivosteollisuudessa investointien tulokset näkyvät vasta useiden vuosien päästä.

(113) Implatsista voidaan odottaa aiheutuvan ainoastaan vähäistä kilpailua tulevaisuudessa. Implatsin mukaan, samoin kuin Amplatsin ja Implatsin vuosikertomusten ja Gencor/Lonrhon sulautumaan liittyvän osakkeenomistajille osoitetun kiertokirjeen

([1]) Ennen marraskuuta 1996 Venäjän hallitus valvoi platinaryhmän metallien myyntiä jalometallien ja jalokivien komitean ja sen myyntiedustajan Almazin kautta. Marraskuun 1996 lopussa vastuu siirrettiin talousministeriölle (Platinum 1996, Johnson Matthey).

mukaan, Amplatsilla ja LPD:llä on yhteinen määräysvalta huomattavassa osassa Bushveldin kerrostuman tärkeimpiä varantoja. Vielä tärkeämpää on, että Amplats/LPD:llä on määräysvalta lähes kaikissa sellaisissa Bushveldin kerrostuman varannoissa, joista aiheutuu vähän kustannuksia, kun Implatsilla on käytössään vain syvemmällä sijaitsevia ja sen vuoksi kalliita varantoja, mikä on vaikuttanut sen markkinaosuuden laskuun viime vuosina (ks. liite 3). Erityyppiset varannot antavat Amplats/LPD:lle strategisen edun Implatsiin nähden.

(114) Stillwater ja Inco ovat vähäisiä tuottajia ja louhivat platinaa palladiumin ja nikkelin sivutuotteena. Neljäs Etelä-Afrikan tuottaja Northam on myös pieni tuottaja, jonka markkinaosuus on [alle 5 prosenttia] ja [alle 5 prosenttia]. Lisäksi sen varannot sijaitsevat erittäin syvällä, mikä nostaa sen kustannuksia, ja kannattamattomuuden vuoksi sen tulevaisuus onkin epävarma.

(115) AAC- ja Gencor-yhtymät ovat yhteyksissä toisiinsa omistamalla osakkeita Gold Fields of South Africassa, jolla on osake-enemmistö Northamissa. Nyt käsiteltävä toimi luo yhteyden AAC:n ja Gencorin välille, koska Implatsilla on vähemmistöosakkuus LPD:ssä.

(116) Kuten edellä mainitaan, kierrätyksellä odotetaan olevan ainoastaan vähäistä vaikutusta platinamarkkinoihin. Kierrätysteollisuuden kilpailurakenne rajoittaa kierrätyksen vaikutusta entisestään. Tällä hetkellä Euroopan tärkeimmät kierrättäjät ovat Union Minière ja Degussa. Primaarituottajat kuten Implats ja venäläinen tuottaja kierrättävät katalysaattoriromua sen platinapitoisuuden vuoksi. Näillä tuottajilla on kilpailuetu Union Minière'n ja Degussan kaltaisiin yrityksiin verrattuna, koska kierrätystoiminta on vähäistä ja tuottajat voivat sen vuoksi toteuttaa sen alhaisin kustannuksin. Tämän vuoksi primaarituottajien toiminta voi uhata Union Minière'n ja Degussan kaltaisten yritysten pitkäaikaista kannattavuutta.

(117) Käsiteltävä toimenpide yhdistää Amplatsin ja LPD:n, jotka ovat kaksi parhaat varantonäkymät omaavaa tuottajaa teollisuudessa. Kun venäläinen tuottaja lopettaa varastojensa myynnin, Amplats/LPD:n yhteinen markkinaosuus nousee arvioiden mukaan noin [55 – 60 prosenttia] platinamarkkinoista. Amplats/LPD:n kanssa kilpailevat todennäköisesti Implats ja venäläinen tuottaja. Kumpikaan näistä tuottajista ei todennäköisesti voi vaikuttaa Amplats/LPD:n käyttäytymiseen: Amplats/LPD:n halpojen varantojen vuoksi Implats on strategisesti epäedullisessa asemassa verrattuna Amplats/LPD:hen. Venäläisellä tuottajilla on valtavia ympäristöongelmia, ja sen kaivos on huonossa kunnossa ja investointien tarpeessa.

Mahdolliset kilpailijat

(118) Kuten edellä esitettiin, platinan maailmanlaajuiset korkealaatuiset malmivarannot ovat Amplatsin, Implatsin, LPD:n ja Venäjän hallussa. Tämä on selvä este markkinoille pääsylle. Ainoa lähitulevaisuudessa todennäköisesti toimintansa aloittava kaivos on Hartleyn kaivos Zimbabwessa, jonka pitäisi aloittaa toimintansa vuoden 1997 puolivälissä. Arvellaan, että kaivos voi tuottaa 150 000 unssia vuodessa (alle 3 prosenttia maailman vuosituotannosta).

(119) Tästä seuraa, että lähitulevaisuudessa platinamarkkinoille ei tule merkittävää uutta kilpailua.

Tasapainottava kysyntävoima puuttuu

(120) Teollisuuden asiakkaat tekevät suurimmat platinaostot; tavallisesti pitkäaikaisten sopimusten perusteella. Valmistajat ja muut teolliset käyttäjät eivät kuitenkaan ole loppuasiakkaita. On epätodennäköistä, että loppuasiakkailla olisi merkittävää tasapainottavaa kysyntävoimaa, koska tuote on luonteeltaan korvaamaton ja jalostusvaiheen asiakkaita on paljon. Valmistajat ja muut teolliset käyttäjät voivat helposti siirtää hinnannousun loppukäyttäjille. Mahdollista kysyntävoimaa vähentää lisäksi se, että kaksi suurinta valmistajaa, Johnson Matthey ja Engelhard, ovat yhteydessä Amplatsiin.

Päätelmä

(121) Toimenpiteestä seuraa AAC:n määräävä asema platinamarkkinoilla. Amplatsin ja LPD:n yhdistetyksi markkinaosuudeksi arvioidaan [40 – 45 prosenttia] vuonna 1996. Amplats/LPD ovat ainoita toimijoita, joilla on merkittäviä kasvumahdollisuuksia lähitulevaisuudessa, mikä johtuu niiden suurista, vähän kustannuksia aiheuttavista varannoista ja minkä vuoksi ne ovat keskeisessä asemassa platinamarkkinoilla tulevaisuudessa. Amplats/LPD:n markkinaosuus todennäköisesti kasvaa muutaman seuraavan vuoden kuluessa arviolta [55 – 60 prosenttia]. Amplats/LPD:llä on tämän vuoksi ylivoimainen markkina-asemalla platinateollisuudessa, minkä vuoksi se voi toimia huomattavassa määrin kilpailijoistaan, asiakkaistaan ja lopulta kuluttajistaan riippumattomasti.

(122) Teollisuuden lähteiden mukaan odotetaan, että venäläisen tuottajan markkinaosuus puolittuu seuraavan 1 — 2 vuoden kuluessa ja platinan kokonaiskysyntä jatkaa kasvamistaan seuraavan 10 vuoden ajan. Tämä johtaa toimitusvajeeseen, joka on täytettävä uusista lähteistä tai muuten se johtaa hintojen nousuun. Ottaen huomioon Implatsin kalliit varannot, ei ole todennäköistä, että toimitusvajetta voidaan juurikaan korvata Implatsin kaivoksista nykyisen hintatason vallitessa. Pohjois-Amerikasta, Zimbabwesta ja kierrätyksestä saatavat määrät ovat vähäisiä. Tämän vuoksi ainoa merkittävä platinan korvaava lähde on Amplats/LPD. Tämän mukaisesti Amplats/LPD voisi määrätä platinan hinnan noususta, koska nykyisellä hintatasolla kysyntä on joustamatonta, ja tämän vuoksi se voi toimia huomattavassa määrin kilpailijoistaan, asiakkaistaan ja lopulta kuluttajistaan riippumattomasti.

C. ***Rodium***

(123) Amplats/LPD:n markkinaosuus rodiumin primaarimarkkinoilla vuonna 1996 oli yhteensä [45 — 50 prosenttia]; [40 — 45 prosenttia], jos kierrätys otetaan mukaan. Rodiummarkkinoiden kilpailurakenne on samanlainen kuin platinamarkkinoilla. Käsiteltävästä toimenpiteestä seuraa siten edellä esitetyistä syistä määräävä asema myös rodiumin markkinoilla.

VII. **AAC:N ANTAMAT SITOUMUKSET**

(124) AAC ehdotti keskittymästä aiheutuvien kilpailuongelmien ratkaisemiseksi sitoumuksia sekä ilmoituksessa että myöhemmin komission asetuksen (EY) N:o 3384/94 18 artiklassa säädetyn määräajan kuluessa. Ilmoituksen mukana toimitetut sitoumukset eivätkä 26 päivänä maaliskuuta 1997 toimitetut sitoumukset eivät poistaneet komission epäilyksiä. AAC toimitti 9 päivänä huhtikuuta 1997 tarkistetut toisinnot aiemmin toimitetuista sitoumuksista. Nämä tarkistetut sitoumukset muodollistettiin 17 päivänä huhtikuuta 1997; tämä kirje 17 päivältä huhtikuuta 1997 ja siihen kuuluvat, liitteenä olleet asiakirjat sisältävät tarkistettujen sitoumusten yksityiskohdat, joita ei selvitetä tässä päätöksessä.

(125) On huomattava, että tarkistetut sitoumukset toimitettiin komission asetuksen N:o 3384/94 18 artiklassa säädetyn määräajan kuluttua umpeen; tässä asetuksessa jätetään kuitenkin komissiolle mahdollisuus poikkeuksellisissa olosuhteissa pidentää kolmen kuukauden määräaikaa. Tässä tapauksessa on syytä huomauttaa, että AAC oli jo toimittanut sitoumuksensa kolmen kuukauden määräajan kuluessa, mutta neuvoa-antavan komitean kokouksessa 2 päivänä huhtikuuta käytyjen keskusteluiden jälkeen se oli yalmis harkitsemaan asiaa uudelleen ja toimittamaan hyväksyttävän parannusehdotuksen viikon kuluessa kokouksesta. Tämä tapaus on poikkeuksellinen, koska neuvoa-antavassa komiteassa käsitelty alustava päätösluonnos oli sekä sulautumaasetuksen 8 artiklan 3 kohdan että 8 artiklan 4 kohdan nojalla tehty yhdistetty päätös. Asetuksen 8 artiklan 4 kohdan mukainen päätös sisälsi samat ehdot kuin AAC:n esittämä tarkistettu sitoumus. Koska keskittymä on jo toteutettu ja jottei AAC:lle ja siihen etuyhteydessä oleville yrityksille aiheutuisi tarpeetonta haittaa, katsotaan tämän vuoksi aiheelliseksi sallia AAC:lle enemmän joustavuutta ja antaa sen toteuttaa sitoumuksensa omien ehtojensa mukaisesti eikä määrätä samoja ehtoja 8 artiklan 4 kohdan mukaisella päätöksellä. Sekä jäsenvaltioille että kolmansille on annettu kohtuullisesti aikaa toimittaa tarkistettuja sitoumuksia koskevat huomatuksensa.

(126) Yhteenvetona tarkistettu sitoumus sisältää AAC:n ja DBCM:n Lonrhossa omistamien osakkeiden, jäljempänä ”hallinnoitavat osakkeet”, siirron riippumattomalle hoitajalle, siten että AAC:lle, DBCM:lle, CHIL:lle ja Southernille jää 9,99 prosenttia Lonrhon osakkeista. AAC tai DBCM eivät saa käyttää osakkeiden antamaa äänivaltaa [...] kuluessa tämän päätöksen tekemisestä ilman komission suostumusta ennakolta. Myöskään hoitaja ei käytä osakkeiden äänivaltaa [...].

(127) AAC ja DBCM ovat lisäksi sitoutuneet luopumaan hallinnoitavista osakkeista siten, että AAC:n, DBCM:n, CHIL:n ja Southernin yhteenlaskettu osakeomistus ei ylitä 9,99:ää prosenttia [...] kuluessa tämän päätöksen tekemisestä. Jos Lonrho kuitenkin luovuttaa Eastern Platinum Limitedistä ja Western Platinum Limitedistä omistamansa osakkeet kokonaisuudessaan kolmannelle, joka voi tarkoittaa Gencor Limitediä, jos ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ratkaisee asian N:o T102/96 Gencor vastaan komissio komission häviöksi, AAC:n ja DBCM:n sitoumus luopua hallinnoitavista osakkeistaan lakkaa olemasta voimassa.

(128) Jos AAC ja DBCM eivät ole luopuneet hallinnoitavista osakkeista [...] kuluessa tämän päätöksen tekemisestä, AAC nimittää investointipankin tai vastaavan toimielimen etsimään yhdessä AAC:n

kanssa ostajaa hallinnoitaville osakkeille. Investointipankille annetaan peruttamattomat valtuudet myydä hallinnoitavat osakkeet [...] kuluessa tämän päätöksen tekemisestä. Hallinnoitavat osakkeet on myytävä osapuolelle, jolla ei ole yhteyksiä AAC:hen.

(129) Lopuksi AAC on sitoutunut varmistamaan, että AAC:n etua Lonrhon hallituksessa ajava T.C.A. Wadesonin eroaa [...] kuluessa tämän päätöksen tekemisestä. Sen jälkeen kun hallinnoitavat osakkeet on siirretty hoitajan hoitoon, komissio ei vastusta sitä, että AAC ehdottaa edustajaa Lonrhon hallitukseen yhtiön yhtiöjärjestyksen mukaisesti.

(130) Sinä aikana, kun AAC:lä on edustajansa Lonrhon hallituksessa ja hallinnoitavat osakkeet ovat hoitajan hoidossa, AAC ja Lonrho ovat sopineet rajoittavansa hallituksessa olevan AAC:n edustajan toimintaa siten, että tämä ei saa käyttöönsä LPD:tä koskevaa kaupallisesti arkaluonteisia tai vastaavia tietoja. Rajoittaminen koskee Lonrhon hallituksen jäseniä, LPD:n osakkeenomistajien toimintaa ja LPD:n kanssa tehtäviä kaupallisia sopimuksia. Rajoittamista valvoo hoitaja, joka raportoi siitä komissiolle.

VIII. TARKISTETTUJEN SITOUMUSTEN ARVIOINTI

(131) Tarkistetut sitoumukset puuttuvat kilpailuongelmiin, joita syntyy, kun AAC ja Lonrho yhdistävät toimintansa saadakseen määräävän aseman platinan ja rodiumin markkinoilla. Komissio on vakuuttunut, että AAC:n osakeomistuksen alentaminen 9,99 prosenttiin vie siltä kaikki mahdollisuudet käyttää ratkaisevaa määräysvaltaa Lonrhossa. Tämä toteutetaan joko siten, että AAC ja DBCM luopuvat Lonrhosta omistamista osakkeistaan, jolloin AAC ja DBCM toimivat jatkossa vain passiivisesti sijoittamalla rahaan yhtiöön, tai siten että Lonrho myy LPD:n.

(132) Hallinnoitavien osakkeiden siirto ja investointipankin nimittäminen valvomaan ja tarvittaessa toteuttamaan hallinnoitavien osakkeiden myyntiä, ovat sulautumaasetuksessa edellytettyjä rakenteellisia toimenpiteitä.

(133) Siitä huolehtiminen, että T.C.A. Wadeson eroaa Lonrhon hallituksesta, voidaan rinnastaa hallinnoitavien osakkeiden siirtoon hoitajalle. Syynä tähän on se, että T.C.A. Wadesonin nimittäminen tapahtui AAC:n saadessa oikeuden hankkia osakkeita 13 ja 15 päivänä maaliskuuta ja 12 päivänä huhtikuuta 1996 tehtyjen sopimusten perusteella. Siten nimittämisen aikaan AAC oli kiinnostunut hankkimaan sellaisen määrän osakkeita, joka antaisi sille mahdollisuuden käyttää ratkaisevaa määräysvaltaa Lonrhossa. Koska AAC ja DBCM ovat jatkossa Lonrhon suuria osakkeenomistajia, komissio ei toisaalta vastusta sitä, että AAC:n ehdokas nimitetään Lonrhon hallitukseen Lonrhon yhtiöjärjestyksen mukaisesti.

(134) Komissio katsoo kuitenkin, että sen on asetettava AAC:lle velvoitteita varmistaa tarkistettujen sitoumusten tehokas toiminta. Nämä velvoitteet koskevat tapaa, jolla komissio sallisi hoitajan käyttää hallinnnoitavien osakkeiden äänivaltaa sekä keinoja, joilla voidaan valvoa, keille hallinnoitavat osakkeet voidaan myydä. Jotta nämä asiat hoidettaisiin pikaisesti eikä AAC:lle ja DBCM:lle aiheutuisi vaikeuksia, velvoite, että hallinnoitavien osakkeiden äänivaltaa käytetään vain komission salliessa, samoin kuin menetelmä hallinnoitavien osakkeiden ostajan henkilöllisyyden valvomiseksi perustuvat jäljempänä johdanto-osan 135 kappaleessa kuvailtuun menettelyyn, jossa komissio ei vastusta asiaa.

(135) Aina kun AAC ja DBCM haluavat hoitajan käyttävän hallinnoitavien osakkeiden äänivaltaa, AAC:n on toimitettava kaikki äänestystä ja [...] koskevat olennaiset tiedot. AAC:n on toimitettava kyseiset tiedot vähintään [...] ennen kyseisen päätöksen äänestyspäivää. Jos komissio ei [...] kuluessa pyynnön esittämisestä vastusta sitä, että hoitaja käyttää hallinnoitavien osakkeiden äänivaltaa, tai vaadi lisätietojen toimittamista, hoitaja voi käyttää hallinnoitavien osakkeiden äänivaltaa.

(136) Siirrettävien osakkeiden ostaja ei komission mielestä saisi olla yhtiö, jolla on merkittävää platinatoimintaa. Komissio tunnustaa, että jos Euroopan yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin puoltaa Gencorin eduksi asiassa N:o T102/96 Gencor v. komissio, myös myynti Gencorille voi olla soveliasta. Tämän vuoksi on rajoitettava sen osapuolen valintaa, jolle AAC, DBCM, hoitaja tai investointipankki voivat myydä hallinnoitavia osakkeita. Ostaja ei saa olla yhtiö tai henkilö, jolla on yhteyksiä joko AAC- tai Gencor-yhtymään (sisältäen muun muassa kaikki tytäryhtiöt, emoyhtiöt ja osakkuusyhtiöt), Oppenheimerin perheen jäseniin

tai perheen suorassa taikka välillisessä määräysvallassa olevaan yhtiöön. Komission on voitava arvioida ostajan valintaa, ja AAC:n on todistettava ostajan riippumattomuus komissiolle ennen myyntiä. Jos komissio ei [. . .] kuluessa pyynnön esittämisestä ilmoita muodollisesti vastustavansa ostajan valintaa tai vaadi uusien todisteiden esittämistä ostajan riippumattomuudesta, myynti valitulle ostajalle voidaan toteuttaa.

(137) Jos AAC:n ja siihen yhteydessä olevien yhtiöiden yhteenlaskettu osakeomistus lukuun ottamatta hallinnoitavia osakkeita laskee alle 9,99 prosentin, niiden on sallittava siirtää itselleen osakkeita, jotka oli aikaisemmin määrätty hoitajan hallintaan hallinnoitaviksi osakkeiksi. AAC on luvannut, että tällaista siirtoa ei toteuteta ilman komission suostumusta eikä hallinnoitavista siirrettävistä osakkeista luopumista toteuta ilman komission suostumusta. Komissio ei vastusta aiemmin hallinnoitaviksi osakkeiksi määrättyjen osakkeiden siirtoa, jos AAC osoittaa, että AAC-yhtymän (sisältäen muun muassa kaikki tytäryhtiöt, emoyhtiöt ja osakkuusyhtiöt), Oppenheimerin perheen jäsenten tai perheen suorassa taikka välillisessä määräysvallassa olevien yhtiöiden yhteenlaskettu osuus Lonrhossa ei ylitä 9,99 prosenttia. Jos komissio ei [. . .] kuluessa pyynnön esittämisestä ilmoita muodollisesti vastustavansa AAC:n pyyntöä, hoitajalle hallinnoitavat osakkeet voidaan siirtää AAC:lle.

(138) AAC on lisäksi todennut, että komission on hyväksyttävä [. . .] kuluessa tästä päätöksestä hallinnoitavien osakkeiden myyntiä yhdessä AAC:n kanssa hoitavan investointipankin tai vastaavan laitoksen valinta ja nimeämisehdot. Tämän vuoksi AAC:n on toimitettava kaikki asian kannalta merkitykselliset tiedot [. . .] ennen investointipankin tai vastaavan laitoksen valintaa ja nimeämistä. Jos komissio ei vastusta asiaa [. . .] kuluessa kaikkien tarvittavien yksityiskohtaisten tietojen saamisesta, nimeäminen voidaan tehdä.

IX. PÄÄTELMÄ

(139) Edellä esitetyistä syistä ilmoitettu keskittymä, sellaisena kuin se on muutettuna 17 päivänä huhtikuuta 1997 toimitetuilla tarkistetuilla sitoumuksilla, ei luo eikä vahvista määrää asemaa platinan ja rodiumin markkinoilla ja soveltuu sen vuoksi yhteismarkkinoille ja ETA-sopimuksen toimintaan, edellyttäen, että tarkistettuja sitoumuksia noudatetaan.

(140) Jos AAC:n ja DBCM:n tekemiä sitoumuksia ei noudateta, se merkitsee tämän päätöksen edellytysten rikkomista ja komission ehdollinen hyväksyntä toimelle katsotaan mitättömäksi. Jos AAC laiminlyö täyttää tai rikkoo velvotteita, jotka on asetettu sille, komissio voi peruuttaa tämän päätöksen sulautuma-asetuksen 8 artiklan 5 kohdan mukaisesti.

ON TEHNYT TÄMÄN PÄÄTÖKSEN:

1 artikla

Edellyttäen, että AAC:n 17 päivänä huhtikuuta 1997 päivätyssä kirjeessä komissiolle antamia ja johdanto-osan 124—138 kappaleessa kuvailtuja sitoumuksia ja komission 2, 3, 4 ja 5 artiklassa asettamia velvoitteita noudatetaan, julistetaan AAC:n 14 päivänä marraskuuta 1996 ilmoittama Lonrhon osakkeiden hankintaan perustuva keskittymä yhteismarkkinoille ja ETA-sopimuksen toimintaan soveltuvaksi.

2 artikla

Aina kun AAC ja DBCM haluavat hoitajan käyttävän hallinnoitavien osakkeiden äänivaltaa, AAC:n on toimitettava kaikki äänestystä ja [. . .] koskevat olennaiset tiedot. AAC:n on toimitettava kyseiset tiedot vähintään [. . .] ennen kyseisen päätösehdotuksen äänestyspäivää. Jos komissio ei [. . .] kuluessa pyynnön esittämisestä vastusta sitä, että hoitaja käyttää hallinnoitavien osakkeiden äänivaltaa, tai vaadi lisätietojen toimittamista, hoitaja voi käyttää hallinnoitavien osakkeiden äänivaltaa.

3 artikla

Hallinoitavat osakkeet voidaan myydä osapuolelle, joka täyttää seuraavat edellytykset: ostaja ei voi olla yhtiö tai henkilö, jolla on yhteyksiä AAC- tai Gencor-yhtymään (paitsi jos Euroopan yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin hyväksyy Gencorin vaatimuksen asiassa T102/96 Gencor vastaan komissio) (sisältäen muun muassa kaikki tytäryhtiöt, emoyhtiöt ja osakkuusyhtiöt), Oppenheimerin perheen jäseniin tai perheen suorassa taikka välillisessä määräysvallassa olevaan yhtiöön. Komissiolla on oltava mahdollisuus arvioida ostajan valintaa, ja AAC:n on esitettävä komissiolle todisteet ostajan riippumattomuudesta ennen myynnin toteuttamista. Jollei komissio [. . .] kuluessa pyynnön esittämisestä ilmoita muodollisesti, että se vastustaa ostajan valintaan tai vaadi esitettäväksi lisätodisteita ostajan riippumattomuudesta, myynti valitulle ostajalle voi tapahtua.

4 artikla

Jos AAC:n ja siihen yhteydessä olevien yhtiöiden yhteenlaskettu osakeomistus Lonrhossa lukuun ottamatta hallinnoitavia osakkeita laskee alle 9,99 prosentin, niiden on sallittava siirtää itselleen osakkeita, jotka oli aikaisemmin määrätty hoitajan hallintaan hallinnoitaviksi osakkeiksi. Komissio ei vastusta aiemmin hallinnoitaviksi osakkeiksi määrättyjen osakkeiden siirtoa, jos AAC osoittaa, että AAC-yhtymän (sisältäen muun muassa kaikki tytäryhtiöt, emoyhtiöt ja osakkuusyhtiöt), Oppenheimerin perheen jäsenten tai perheen suorassa taikka välillisessä määräysvallassa olevien yhtiöiden yhteenlaskettu osuus Lonrhossa ei ylitä 9,99 prosenttia. Jollei komissio [...] kuluessa pyynnön esittämisestä ilmoita muodollisesti vastustavansa AAC:n pyyntöä, hoitajalle hallinnoitavat osakkeet voidaan siirtää AAC:lle.

5 artikla

AAC ehdottaa komissiolle [...] kuluessa tämän päätöksen tekemisestä hallinnoitavien osakkeiden myymiseksi yhdessä AAC:n kanssa työskentelevän investointipankin tai vastaavan laitoksen nimen ja nimittämisehdot. Jollei komissio vastusta asiaa [...] kuluessa kaikkien tarvittavien yksityiskohtaisten tietojen saamisesta, nimeäminen voidaan toteuttaa.

6 artikla

Tämä päätös on osoitettu seuraaville:

Anglo American Corporation of South Africa Limited
44 Main Street
Johannesburg
Etelä-Afrikan tasavalta

De Beers Consolidated Mines Limited
36 Stockdale Street
Kimberley 8301
Etelä-Afrikan tasavalta

Tehty Brysselissä 23 päivänä huhtikuuta 1997.

Komission puolesta
Karel VAN MIERT
Komission jäsen

LIITE I

27,47 prosentin osakkuus

	Liikkeelle laskettujen osakkeiden määrä	AAC:n, DBCM:n, CHIL:n ja Southernin hallussa (määrä)	Äänioikeutettujen osakkeiden määrä (miljoonaa)	AAC:n osuus yhteensä
vuoden 1993 yhtiökokous	763 734 144	215 139 925	333,36	64,56 %
vuoden 1994 yhtiökokous	768 573 806	215 139 925	– 286,33	75,14 %
vuoden 1994 yhtiökokous	768 573 806	215 139 925	295,00	72,93 %
vuoden 1995 yhtiökokous	773 317 629	215 139 925	486,10	44,26 %
vuoden 1995 ylimääräinen yhtiökokous	776 860 919	215 139 925	379,90	56,63 %
vuoden 1996 yhtiökokous	778 486 448	215 139 925	400,90	53,66 %
vuoden 1996 ylimääräinen yhtiökokous	782 977 299	215 139 925	429,80	50,06 %
5.11.1996 liikkeelle lasketut osakkeet	782 977 299	215 139 925		

Huom: AAC:n, DBCM:n, CHIL:n ja Southernin osakeomistus on laskettu sen perusteella, kuinka paljon osakkeita kullakin yhtiöllä oli toimenpiteen ilmoituspäivänä. Tätä kiinteää lukua on sen jälkeen sovellettu yhtiökokouksien äänestyksissä vuosina 1993 – 1996 käytettyjen osakkeiden kokonaismäärään.

Jos edellä esitettyihin lukuihin lisätään SA Mutualin 3,3 prosentin omistus Lonrhossa, AAC:n kokonaisosuus nousee 5 – 8 prosenttiin.

Lähde: AAC/Lonrho.

LIITE II

Arvio maailmanlaajuisista markkinaosuuksista vuonna 1995

(%)

	Platina	Palladium	Rodium
Amplats	[35-40]	[10-15]	[30-35]
LPD	[10-15]	[0-5]	[10-15]
Yhteensä	[45-50]	[15-20]	[45-50]
Implats	[15-20]	[5-10]	[25-30]
Northam	[0-5]	[0-5]	[0-5]
Etelä-Afrikka yhteensä	68	26	75
Venäjä	25	64	20
Muut	7	10	5
Kaikki yhteensä	100	100	100

Lähde: AAC.

LIITE III

Platinatoimitukset 1985-1996

(%)

	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
Amplats	[45-50]	[45-50]	[40-45]	[40-45]	[35-40]	[35-40]	[30-35]	[30-35]	[35-40]	[30-35]	[30-35]	[30-35]
Lonrho	[0-5]	[0-5]	[0-5]	[0-5]	[0-5]	[5-10]	[5-10]	[5-10]	[5-10]	[5-10]	[5-10]	[10-15]
Yhteensä	[45-50]	[45-50]	[45-50]	[45-50]	[40-45]	[40-45]	[40-45]	[40-45]	[45-50]	[40-45]	[40-45]	[40-45]
Impala	[30-35]	[30-35]	[30-35]	[30-35]	[25-30]	[25-30]	[20-25]	[20-25]	[20-25]	[20-25]	[15-20]	[15-20]
Northam	0	0	0	0	0	0	0	0	[0-5]	[0-5]	[0-5]	[0-5]
Venäjä	8	10	13	12	15	18	25	19	14	21	24	21
Stillwater	0	0	0	[0-5]	[0-5]	[0-5]	[0-5]	[0-5]	[0-5]	[0-5]	[0-5]	[0-5]
Inco	[0-5]	[0-5]	[0-5]	[0-5]	[0-5]	[0-5]	[0-5]	[0-5]	[0-5]	[0-5]	[0-5]	[0-5]
Muut	3	2	2	2	2	2	2	3	4	5	3	2
Kierrätys	2	3	4	5	5	5	5	6	6	6	6	7
Yhteensä	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Määrä	*2 820*	*2 920*	*3 215*	*3 440*	*3 600*	*3 945*	*4 345*	*4 065*	*4 665*	*4 840*	*5 325*	*5 220*

Lähde: AAC.